

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

35e jaargang nr. 2

maart-april 2006

INHOUD

- Luc Devriese:	70
De Gentenaars:	
Eerst “Heren”, pas later “Stroppen” (vervolg en slot).	81
- Victor van der Haeghen:	
Inventaire Archéologique: De drukken van Lambrecht.	
- Pierre Kluyskens:	83
Josse Delehayé.	
- Alfons Van Werveke:	88
Het Heilig graf van Willem Hughe in St-Baafs te Gent.	
- Mevr. M.J. Keppens-Dentandt:	95
Van Baardemaker tot Barbier.	
- Erik De Keukeleire:	99
Haalt de tunnel aan de Voskenslaan de honderd niet?	
- Roger Tuytschaever:	109
Elf Gentse bakkers aan de eer tijdens een plechtige vergadering op het Stadhuis van Gent. Donderdag 2 maart 1944.	
- Hugo Collumbien:	111
Gentse Memoriedagen: 3-4-5-6-7 Augustus.	
- Frank O. Ödberg:	122
Enkele anekdotes in verband met het standbeeld van Albert I	
- Quizmaster:	124
Oplossing van de Quiz 2005.	
- Bibliografie.	127
- Vraag en Antwoord.	130
- Lezers schrijven ons.	132
- Lodewijk De Vriese:	133
Hij haed ‘t lapke.	
- Dit bestaat niet meer: Verdwenen huizen in de St.-Lievensstraat	136

DE GENTENAARS: EERST 'HEREN', PAS LATER 'STROP-PEN'

(Vervolg en slot)

In het eerder verschenen deel van deze zoektocht naar de achtergronden van de 14de- en 15de-eeuwse bijnaam voor de Gentenaars als 'heren', werd beschreven hoe de vermoedelijke oorsprong daarvan te vinden is in hun gedrag bij de vredesonderhandelingen van Doornik in 1385. We zagen ook hoe tal van stedelingen in de 14de eeuw effectief heer genoemd werden. Hun namen verraadden het. Maar er mag geen misvatting over bestaan: in een uitermate hiërarchisch ingerichte maatschappij als de middeleeuwse konden slechts enkelen op een herenstatus bogen. Ook al werden de Gentenaars in literaire teksten als de 'heren van Gent' omschreven, in feite kan dat nooit meer dan een eretitel geweest zijn waarmee de toplaag zich bij gelegenheid wel eens graag wou tooien.

In dit tweede deel wordt verder uit de doeken gedaan wie die herentitels droegen, hoe ze onder vuur kwamen te liggen en hoe het 'probleem' ten slotte opgelost werd. Hierbij spitsen we onze aandacht niet meer op de machtsstrijd tussen Gent en graaf Lodewijk van Male die in Doornik eervol en met stijl, mogen we wel zeggen, afgerond werd, maar op de Gentse opstand tegen hertog Filips de Goede die voor de Gentenaars in 1453 te Gavere heel wat minder fraai afliep

Heren schepenen ...

In het eerste deel zagen we dat er na het verdwijnen van de voorrechten van de 'erfachtige lieden' aan het begin van de 14de eeuw, er geen stevig afgebakende groep van stedelijke grondbezitters overbleef die alle macht voor zich hield. Hoewel er rond 1300 geen sprake was van een sociale ommekeer, kwam er toen wel degelijk een ingrijpende evolutie in de stedelijke machtsverhoudingen tot stand. Een aantal leden van de poortერი¹ die tot dan nooit aan de bak gekomen waren, grepen de macht en ze steunden daarbij op de ambachten, vooral op de weverij. Het stadsbestuur kwam in handen van machtige en rijke figuren uit deze categorieën. Voor wat hun sociale positie en aanzien betreft, verschilden deze in feite alleen maar formeel van hun voorgangers die trouwens voor een deel ook rond de top bleven cirkelen. Alleen was de rekruteringsbasis breder en werden er vrij goed functionerende evenwichten tussen

de machtsgroepen ingebouwd. Ze vertegenwoordigden bijna heel de stedelijke maatschappij. Het bestuurlijke systeem werd met veel interne strijd in de eerste helft van de 14de eeuw (tot 1360) geconsolideerd.

1360 was het jaar dat het bestuurlijke regime van de zogenaamde ‘drie leden’ definitief op spoor gezet werd na de uiteindelijke nederlaag van de volders tegen de weverij. Dit betekende dat de stad voortaan bestuurd werd door vertegenwoordigers van drie belangrijke groepen: de poorters, de weversnering met haar verschillende onderafdelingen en de verenigde ‘kleine neringen’, iets meer dan vijftig in getal. De neringcoalities hadden numeriek meer macht dan de poorters. Deze laatste mochten weliswaar de eerste schepen van Keure leveren, maar ze hadden slechts recht op zes van de 26 schepenfuncties in de banken van de Keure en van Gedele samen. De weverij en de verenigde kleine neringen hadden er elk tien. De tweede plaats in de schepenbank van de Keure ging naar iemand van de weverij alternerend met een vertegenwoordiger van de kleine neringen.

In de periode vóór Gavere waren vertegenwoordigers van de drie leden systematisch aanwezig in letterlijk alle bestuurlijke, economische en sociale niveaus van de machtsuitoefening: van de aanstelling van houtskoolmeters tot in het bestuur van het nederigste godshuis. Na Gavere was dat minder uitgesproken, maar de drie leden bleven machtig. Dit regime zou gedurende bijna twee eeuwen (tot 1540) stand houden. Het heeft de Gentse geschiedenis in belangrijke mate bepaald².

Het zal geen toeval geweest zijn dat er precies bij de aanvang van dit regime een titulatuur ontstond die eigen werd voor de 14de - en 15de-eeuwse Gentse politieke top, meer bepaald de eerste en tweede schepen van de Keure en de twee hoofddekens of overdekens. Vooral illustratief hiervoor is de quasi stereotype aanvangsformule met de namen van de twee bijzonderste schepenen waarmee ieder schepenjaar, tevens boekjaar, op 15 augustus in de stadsrekeningen ingezet werd. Het is een betrouwbaar gegeven: die schijnbaar droge rekeningcohiëren mogen aanzien worden als de meest consistente en meest objectieve getuigenis van het reilen en zeilen van het stedelijke bestuur in die tijd³.

In de eerste helft van de 14de eeuw kwamen de herentitels slechts sporadisch in de rekeningen voor⁴, maar vanaf 1360 werden de eerste twee schepenen van de Keure dikwijls zo betiteld⁵ en in de periode 1365-1374 werd de vermelding ‘he(e)r’ vrijwel systematisch bij de namen van de eerste en tweede schepenen van de Keure gevoegd. Zo luidde het in 1365: *waren ghemaect schepenen van der Kuere in Ghend he(e)r Jacop Willebaerd, he(e)r Lievin van den Hole ende hare ghesellen* (de overige schepenen van de Keure). Zo goed als zeker was de poorter Jacob Willebaerd, hostellier en vermoedelijk net als Jacob van

Artevelde ook makelaar, een afstammeling van 13de-eeuwse erfachtige lieden met die naam⁶. Zijn titel zou dus kunnen beschouwd worden als een voortzetting van een toen al oude traditie, maar bij zijn voorgangers en bij verschillende van zijn opvolgers was dat niet het geval en zeker niet bij de tweede schepenen. Bovendien vertegenwoordigde het statuut van erfachtige, politiek gezien, toen zo goed als niets meer. De ‘heer’ Lieven van den Hole vertegenwoordigde in 1365 – 1366 de kleine neringen. Het waren dus niet enkel poorters, rechtstreekse of onrechtstreekse opvolgers van de ‘erfachtige lieden’, die zich met de herentitel gingen tooien.

... en heren hoofddekens

Met Lieven van den Hole komen we terecht bij de macht van de ambachten. De twee verenigingen van neringen die deelnamen aan het stadsbestuur, werden geleid elk door een hoofddeken die niet zelden die functie afwisselde met deze van tweede schepen van de Keure⁷. Ook buiten hun ambtstermijn als schepen werden zij vanaf 1360 in hun functie als hoofddekens ‘heer’ genoemd⁸. Men noemde hen net als de schepenen, waarmee ze trouwens dikwijls in één adem aangehaald werden, *eersame ende wijse heeren*⁹.

Het gezag van deze figuren was binnen de stedelijke gemeenschap feitelijk onbetwist¹⁰. Ze spraken recht in ruzies tussen en binnen de neringen en mengden zich ook in andere aangelegenheden zelfs buiten de stad. In een van de vele aantijgingen van Filips de Goede die het speciaal op deze lieden gemunt had, luidde het: *Die justicie recht oft crom hebben wille, die commen* (verschijnen voor, laten zich oordelen door) *an beede de dekenen*. En de ‘goede’ hertog (of zijn hof) liet daar onmiddellijk een even krasse als kernachtige beschuldiging op volgen: *heeft hy ghelt, hy heeft recht*¹¹.

Of de hoofddekens inderdaad recht spraken buiten het ambachtelijke kader en of ze daarbij onrechtvaardiger te werk gingen dan andere rechters, laten we in het midden. Feit is dat die figuren machtsposities innamen. Een straffe illustratie daarvan is te vinden bij Daneel Sersanders, aanstoker en spilfiguur van de Gentse opstand in 1449-1453. Als rijke graanmakelaar en hostellier aan de Korenlei behorend tot de poorterie, probeerde hij macht te verwerven via een coalitie met de neringen. De man had er heel wat voor over. Hij bestond het zich tot deken van het nederige ambacht van de oudkleerkopers te laten verkiezen om die hoedanigheid als hoofddeken van de kleine neringen tot de absolute stedelijke top te gaan behoren. Recent onderzoek toonde trouwens aan dat aan de basis van die opstand niet zozeer een optreden van de Bourgondische hertog lag, maar in de eerste plaats een machtsstrijd tussen

twee fracties van de stedelijke elite: één die goede banden had met de gegoe-
de middenklasse in de ambachtsbesturen met hun achterban en een tweede
fractie die steun zocht en vond bij hertog Filips en zijn entourage¹².

Het geval Sersanders geeft beter dan wat ook aan dat het er in het 14de- en 15de-
eeuwse Gent niet louter op aan kwam tot de rijke poorterij te behoren om
macht te verwerven, en zeker niet tot de adellijke klasse. Misschien heeft ook
het fenomeen van de erfachtige lieden, zoals beschreven in deel 1, bijgedra-
gen tot de Gentse herenreputatie, maar uit alles blijkt dat dit, net als het ont-
staan van 'nieuwe' stedelijke adel¹³ van ondergeschikt belang was.

Heren aan en af

Alles wijst er op dat de herentitel toen niet zozeer eigen was aan welbepaalde
personen of families, maar aan de functies van topschepen en hoofddecken.
Het valt op dat de vele Gentse 'heren' zich niet blijvend heer konden laten
noemen. Op uitzonderingen na werden ze in de bewaarde stukken de ene keer
als zodanig aangeduid en de andere keer dan weer niet. Niet alleen de titels
maar ook de namen van veruit de meeste topschepenen en hoofddekens ver-
dwenen uit de boeken na het voltooien van hun ambtstermijn.

Het gebruik van de herentitel lijkt ook duidelijk invloed ondergaan te hebben
van het politieke wel en wee van de stad. Er waren inderdaad perioden waar-
in de betiteling weinig of niet voorkwam en andere waarin de hoogste Gentse
notabelen zich systematisch 'heer' lieten noemen. Deze laatste vielen, ver-
moedelijk niet zomaar toevallig, samen met de aanloop tot de grote opstand
tegen Lodewijk van Male (1359-1385) en de hierboven al vermelde strijd om
de macht in 1449 - 1453 die door Filips de Goede bloedig beslecht werd in
Gavere. Merkwaardig is wel dat in de jaren onmiddellijk voor en ook tijdens
de langdurige en bittere Gentse opstand tegen graaf Lodewijk, toen het stede-
lijke particularisme ten top steeg, de 'heren' bijna volledig uit de stadsrekenin-
gen verdwenen. Hoewel er in de bepalingen van de vrede van Doornik¹⁴, die
de oorlog beëindigde, niet naar verwezen werd, bleven ze nog heel lang daar-
na weg. Maar, het bloed kruipt waar het niet gaan kan, vanaf 1423 verschenen
de herentitels opnieuw, eerst alleen maar op de kaften van de rekeningen¹⁵ en
pas vanaf 1445 ook af en toe in de eigenlijke aanvangsteksten.

Maar toen liep het mis. Het conflict dat toen stilaan vorm kreeg, had uiteraard
niet veel te maken met de Gentse herentitels. Die waren hoogstens een symp-
toom van de machtsstrijd. Filips de Goede zette een diplomatieke en propa-
gandistische aanval in regel in toen een alliantie tussen een deel van de stede-
lijke elite en de ambachtelijke middengroep aangevuurd door Sersanders niet

geneigd bleek in te gaan op zijn alsmear verder gaande financiële eisen. In 1445 verdween één kwart van de stedelijke inkomsten naar het geldverslindende hertogelijke hof¹⁶ en daarvoor kregen de stad en haar inwoners, met uitzondering van een groepje hertogelijke partijgangers, zo goed als niets terug. Met het bewaren van de vrede, de enige werkelijke verplichting van de toenmalige landsheren en hun besturen tegenover hun onderdanen, sprongen deze naar eigen goeddunken om. De totale opbrengst van de ‘belastingen’ hadden ze nodig om grote staat te voeren om hun oorlogen te bekostigen, niet om de vrede te bewaren. Laat staan dat ze zich om het materiële welzijn van hun onderdanen zouden bekommerd hebben.

Baas boven baas: ‘mijn heer’ boven gewone ‘heer’

De Gentse heren kwamen in de vuurlinie terecht. In 1451 verweet Filips de Gentenaars dat de (hoofd)dekenen *als twee heeren van der stede zyn ende hem (zich) draghen (achten) boven haren natuerlicken gheboornen Heere...*¹⁷. De onderhandelingen mislukten. Toen de Gentse delegatie de hertog tenslotte naar hun stad inviteerde, antwoordde hij dat de door hem geviseerde dekens *... meerdre (hogere) heeren waren dan hy, ende alzo langhe als zy int stede waren, zo en zal ick er nyet en commen*¹⁸.

Dat was echter zowel naar vorm als naar inhoud een schromelijke overdrijving. Het volstaat de stadsrekeningen even na te kijken om te zien dat de Gentenaars nooit ofte nimmer hun eigen ‘heren’ op dezelfde hoogte stelden als de hertogen of hun voorgangers de graven, laat staan dat ze hen als hoger zouden aanzien hebben. Met een stedelijke ‘heer’ zal wel bedoeld zijn dat die gezag uitoefende over de medestedelingen, maar er was nog een tweede titeltype dat duidelijk een trapje hoger stond dan simpelweg ‘heer’ en dat was ‘mijn heer’. Wanneer iemand dat zei of schreef, dan werd er ondervestaan dat die ‘mijn heer’ niet zomaar ergens neutraal een hoge piet was, maar dat die baas was over zijn/haar eigen persoontje, of in elk geval toch hoger stond in de maatschappelijke pikorde.

Meestal werd ‘mijn heer’ in de Vlaamse geschreven teksten afgekort tot *mer* of *mher*. In de 15de-eeuwse stadsrekeningen voegde men er ook stevast *rud-dre* aan toe, want *mer* was - in die tijd althans - een titel die voorbehouden was aan edellieden vanaf het moment dat ze tot ridder geslagen werden. Dergelijke aan de Gentse top in die tijd overigens dun gezaaide figuren¹⁹ werden wel degelijk als behorend tot een hogere klasse beschouwd.

Nog meer verheven werd het wanneer de graaf zelf in beeld verscheen. Bij hem kon er zelfs geen sprake zijn van afkorting. Hij werd stevast voluit aan-

geduid als *ons here den grave of mine* (later mijn) *here* (later heere) van *Vlaendren*. De schepenen beschouwden zichzelf trouwens als functionerend in een hiërarchie waarin de graven en hertogen onbetwistbaar boven stonden. Dit zagen ze dagelijks voor zich op de muren van de schepenzaal van de Keure waar de figuren van de opeenvolgende Vlaamse graven op geschilderd waren in opdracht van de stad²⁰.

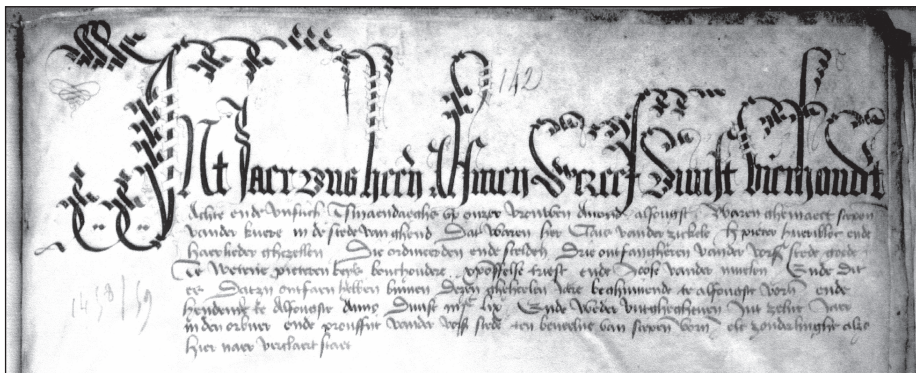
Bij de Bourgondische hertogen werd het, hoe zou het anders kunnen, nog meer expliciet. Die werden aangeduid als *ons geduchten heere*. Zelf omschreef Filips ‘de Goede’ zich tegenover de Gentenaars – in het Vlaams dan nog – als *hemlieden* (hun) *altyts goet heere*²¹, maar toen de schepenen na Gavere uitstel van betaling vroegen en kregen voor de immense boete die de stad moest betalen²², droop de onderdanigheid van de geslagen hond voor zijn meester er werkelijk af: *harde hoghe ende harde moghende, onze harde zeere gheduchte heere ende natuerlic prince, heere Philips, bider graciens Gods hertoghe van Bourgoighen ... grave van Vlaendren, etc*²³. Dit toont ons beter dan wat ook de eigenlijke inhoud van het woord heer. Men kan er niet omheen. De afgeleide werkwoorden verraden het: een heer heerst en in de geleerdentaal van die tijd, het Latijn, was het niet anders: een dominus domineert. In meer recente tijden wisten de bedenkers van de term ‘Herrenvolk’ trouwens ook wel wat ze op het oog hadden.

Verandering op til

Voor ons valt het nauwelijks te begrijpen, maar zoals aan het begin van dit stukje al vermeld, het zat de hertog dus hoog dat de Gentse bewindvoerders hun brieven aanvingen met hun namen of functies. In het ‘verdrag’ van Gavere werd dan ook als zevende punt bepaald dat de Gentenaars *doresenavant* (voortaan) *se escripront et soubrescripront dessoubs* (onderaan), *sans eulx mectre en marge ne audessus en teste, et se y conduiront et regleront ainsi que font les autres trois membres de Flandres et non autrement*²⁴. Het inleveren van de Gentse banieren, een symbolisch evident zwaar beladen strafbepaling, was blijkbaar net iets minder belangrijk dan dat. Het was pas het achtste punt. Tussendoor leren we hier nog uit dat het alleen de Gentenaars waren, die deze zware overtreding begingen.

Daarmee was het Gentse herenliedje echter nog niet uitgezongen. De eerste en tweede schepenen gingen na Gavere vrolijk verder met zich heer te laten betitelen (zie afb. aanhef stadsrekeningen 1454-1455 gereproduceerd hierbij)²⁵. En dat gebeurde niet alleen in de rekeningenboeken²⁶.

De ambachten en het regime van de drie leden hadden echter zwaar averij

Aanvangsregels van de stadsrekeningen voor het schepenjaar 1458-1459

(SAG, reeks 400 nr. 19, f. 142 – foto: C. Hourez) met een fijn getekend gezichtje van een mannetje met muts in de initiaal (hier moeilijk zichtbaar). In de derde regel leest men: *Dat waren her jan van der zickele, h(er) pieter hueribloc*. Zij behoorden tot het hertogelijke netwerk binnen de Gentse stedelijke elite. De volledige tekst luidt: *Int Jaer ons He(r)en Alsmen Screef Duust VierHond(er)t achte ende vuftich tsmiendaeghe up onzer vrouwen avond alfougst waren ghemaect schepen(en) vander kuere in de stede van ghend. Dat waren her jan van der zickele, h(er) pieter hueribloc ende haer beder ghesellen. Sie ordineerden ende stelden drie ontfangheren vander vors(eider) stede goede. Te wetene pieteren seys, bouchoudere, x(ris)toffelse triest ende joose vander muelen. Ende dit es datze ontfaen hebben binnen dezen gheheelen jaere begynnende te alfougste vo(o)r(n)oemt ende hendent te alfougste anno duust IIIIC LIX. Ende weder uutghegheven int zelve jaer in den orbuer ende prouffit vander vors. stede ten bevelne van scepen(en) vorn. elc zoude hughe(n) alzo hier naer verclaert staet.*

opgelopen. Al bleef het systeem overeind, het had een eerste harde klap gekregen en het zou bij die ene niet blijven. In 1540 nekten de raadgevers van Karel V deskundig de politieke macht van de ambachten. De twee neringverenigingen en hun hoofddekens verdwenen. In de plaats kwam een systeem met een kleiner aantal vrij kunstmatig samengestelde ambachten met aan het hoofd een (h)euverdeken²⁷ die meestal totaal vreemd was aan de neringen in kwestie. Het dekenschap werd een erefunctie. De overdekens werden gezocht en gevonden in het milieu van gefortuneerden en geprivilegieerden waaruit toen ook de schepenen geselecteerd werden. In contrast met hun voorgangers waren het aangestelde lakeien van het centrale gezag of eerder nog inhoudloze zetstukken.

Iedereen heer en de Antwerpenaar sinjoor

Ondertussen devalueerde de herentitel aan snel tempo. Zowat iedereen die in de 17de eeuw niet tot het proletariaat behoorde, kreeg in administratieve stukken en diverse teksten de titel *Sieur* opgespeld. De 18de-eeuwse advocaten van de Raad van Vlaanderen lieten zich wat graag *heer ende meestere* (van *magister*)²⁸ noemen.

Het *Monseigneur* (steeds met hoofdletter, asjeblijft) dat, op de keper beschouwd, precies hetzelfde is als *monsieur*, bleef echter voorbehouden aan de landsheer en diens vertegenwoordiger in onze streken. Een ordonnantie van 1595, nog herhaald in de 18de-eeuwse Placcaertboeken, bepaalde: *Niemant en mag met dezen titel (van Monseigneur) vereert worden 't en zy den Stadthouder Gouverneur ende Capiteyn Generael van de (Spaanse, later Oostenrijkse) Nederlanden*²⁹. De adel mocht wel alsmaar ingewikkelder wordende namen en titels voeren, maar *Monseigneur* was te hoog gegrepen. Net als het *mijn heer* van de hoogste machthebbers door haastige klerken niet mocht afgekort worden tot *mher* of *mer*, mocht *Monseigneur* onder geen beding *monsieur* of *sieur* worden in de omgangstaal.

Er zou nog een revolutie moeten over gaan vooraleer de aanspreking *Mijnheer* - meestal was het toen *Monsieur* - algemeen werd en *Mevrouw* kon niet achter blijven. Vijf eeuwen vroeger waren dat, zoals we hoger al zagen, voluit geschreven, vorstentitels. De aanspreking *Monseigneur* echter bleef ook in de 19de en 20ste eeuw voorbehouden aan koningen en prinsen, met uitzondering van de bisschoppen en prelaten die zich de titel eveneens lieten welgevallen wanneer ze als kerkelijke prinsen of kerkvorsten geëerd werden.

Het slot was onvermijdelijk. Zodra iedereen heer of dame geworden was, kwam de klad er in. Heren werden wel eens heertjes, een contradictio in terminis, en het woord madammen roept ook niet meteen vleiende associaties op. De devaluatie van de herentitel is zonder meer duizelingwekkend te noemen. Alleen de status van *Monseigneur* werd van overheidswege beschermd en bleef onbereikbaar voor u en ik. Maar zelfs dat: ook die aansprekingvorm is niet meer wat hij ooit was. Omstreeks 1150 werden er in het Oudfrans alleen heiligen mee getooid. Nauwelijks een eeuw later hadden gewone sterfelijke machthebbers hem al binnengehaald voor eigen gebruik³⁰.

Maar tussen ons gezegd en elders gezwegen: misschien nog een geluk dat de Gentenaars in de 16 en 17de eeuw hun herenstatus al omgewisseld hadden met de geuzennaam (scheldnaam die ertitel werd) van stroppeendrager. Intussen waren de Antwerpenaars immers met de verwaterde herentitel gaan lopen³¹. Sinjoor, ontleend aan de Romaanse talen (Frans seigneur, enz.), is natuurlijk exact hetzelfde als heer.

Etymologische verontschuldiging en epiloog

We kunnen het ook niet helpen dat dit verhaal helemaal door mannen *beheerst* wordt (weeral dat woord!). Zo waren de tijden nu eenmaal. Ook al kon in vroegere eeuwen een dame – het woord is een samentrekking van het Latijnse *domina* – natuurlijk en zeker in sommige opzichten ook wel domineren. De *domina* en vooral de *dominus* regeerden over het huis (*domus*) en dat ‘huis’ betekende bij de Latijnen en ook veel later nog in de Middellandse Zeelanden niet alleen alle materiële bezittingen maar ook de hele familiegroep, slaven inbegrepen. Dat geheel noemde men met hetzelfde stamwoord het *domein*.

Het gaat hem hier natuurlijk over macht en prestige, en dat ligt altijd delicaat. De in dit artikel gebruikte terminologie, waarin vooral het woordje ‘devaluatie’ moet opvallen, verraadt het: we schreven vanuit het historische begrip ‘heer’ en vanuit de oorspronkelijke hiërarchische context. Maar de evolutie kan ook van uit een heel ander standpunt bekeken worden, van uit ons eigen positie bijvoorbeeld. Wijzelf zijn helemaal of voor het allergrootste groot deel van onze genen allicht nakomelingen van ‘onvrijen’, ‘halfvrijen’ of niet adellijke ‘vrijen’ uit de Karolingische tijd en de eerste eeuwen er na toen het leenstelsel vorm kreeg en floreerde. En zonder dat we er iets moesten voor doen, werden we allemaal meneer of mevrouw, simpelweg omdat we in de 20ste eeuw geboren werden. Niet de term devalueerde, maar de distinctieve en discriminerende inhoud er van verdween naarmate de status van de minderen werd opgewaardeerd.

En tot slot: in een stukje waarin de inhoud en de maatschappelijke betekenis van het woord ‘heer’ zo uitgebreid aan bod komt, moet ook iets verteld worden over de oorsprong ervan. Het woord is verwant met de Indo-europese vormen van ‘grijs’. Een heer was een grijsaard. ‘Heerlijk’ was synoniem voor eerbiedwaardig. Het Latijnse en Romaanse ‘senior’ is afgeleid van een ander stamwoord, maar het betekent net het zelfde: senior is oudere. En om het plaatje af te ronden: bij een echte heer in de oorspronkelijke feodale betekenis van het woord, hoort een vazal, liefst meerdere. Het woord vazal nu is afkomstig uit het Keltische ‘gwas’ - verlatijnt tot ‘vassus’ - dat jongeman betekent. Er kan dus geen twijfel over bestaan ... dat het gezag in lang vervlogen dagen, toen de mensen nog niet zo lang leefden als nu en alles nog niet zo snel ging, de grijze ouderen toebehoorde.

Luc Devriese

NOTEN

¹ Aan het begin van de 14de eeuw was er vaagweg sprake van ‘majores’ (meerderen, hogeren), ‘coopmans’, lieden ‘over de prochies’, of ook nog, negatief gedefinieerd, de min of meer vermogende personen die ‘van ghenen ambachte waren’. Pas in 1327 werd er uitdrukkelijk gewag gemaakt van ‘poorters’ in tegenstelling tot de leden van de ambachten (VUYLSTEKE, J., *Gentsche stads- en baljuwsrekeningen 1280-1236*, Gent, 1900, p. 540 en 589); ROGGHE, P., Het Gentsche stadsbestuur van 1302 tot 1345. In: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1944, deel 1, p. 139).

² FRIS, V., *Histoire de Gand*, Gent, 1930, 2de uitg., p. 79-80; BOONE, M., *Gent en de Bourgondische hertogen (ca. 1384 – ca. 1453)*, Brussel, 1990a, p. 24-160.

³ In hun eigen registers van wettelijke passeringen (Stadsarchief- hierna SAG, reeks 301 voor de Keure en SAG, reeks 330 voor Gedeele), geneerden de heren schepenen zich aanzienlijk minder dan in de stadsrekeningen (SAG reeks 400). Bij de aanvang van de schepenjaren lieten ze er zich steevast als ‘heer’ betitelen. Dit bewijst dat de titel ‘heer’ zeker informeel ingeburgerd was voor de stedelijke topoliticci, tot wat voor geleiding ze ook behoorden.

⁴ Reeds bij de vroegste in de bewaard gebleven stadsrekeningen vermelde eerste schepen van de Keure, Willem de Beer, werd de titel ‘heer’ sporadisch genoteerd (SAG, reeks 400, nr. 1, f. 24). Deze Willem, naar wie nog steeds een steegnaam in de Waterwijk refereert, behoorde tot de toen oppermachtige weversnering. Dat betekende echter geenszins dat hij een eenvoudige wever zou geweest zijn. Hij was zeer vermoedelijk een rijke lakenhandelaar. De sporadische vermeldingen illustreren net als de vele ‘ser’namen hoe sterk de herentitel ingeburgerd was. Paul Rogghé somt ook een aantal Gentse klerken uit die tijd op die de herentitel droegen. Maar deze klerken behoorden niet zelden tot de erfachtigen en sommigen waren als priester in elk opzicht gemachtigd zich heer te laten noemen (ROGGHE, P., De Gentse klerken in de 14de en 15de eeuw. In: *Appeltjes van het Meetjesland*, Maldegem, 1960, jg. 11, p. 15).

⁵ SAG, reeks 400 nr. 9 en 10; ook de bijzondere rekening in reeks 301 nr. 5, f. 44. Bvb. in 1359-1360: “Dit es dat ute ghegheven es ... van scepenen cledinghen ... teersten here Lievine van den Hole” die tot de kleine neringen behoorde (SAG, reeks 400 nr. 9, f. 51v en 108v).

⁶ BLOCKMANS, F., *Het Gentsche Stadspatriciaat tot omstreeks 1300*, Antwerpen, 1938, p. 553.

⁷ In de eerste decennia van de 14de eeuw was er ook sprake van een deken van de poorters (VUYLSTEKE, J., 1900, p. 558 en 589).

⁸ In 1360: “... dat waecken souden (van Pasen tot Halfogst) der Heinric Goethals (vermoedelijk deken van de kleine neringen) ende der Willem van Huuse (deken van de weverij), elc met 7 knapen... (SAG, reeks 400 nr. 9, f. 109v); 1362: “den here Willemme van Huse, deken ende beleedre (leider) van der weverien, van sinen pensioene (loon) ... den here Gillisse van Laethem, deken ende beleedre van den cleenen neeringhen, van sienen pensioene ...” (Ibid. f. 138); in 1363 bijna identiek (Ibid. f. 164v). De hoofddekens hadden politionele bevoegdheid op speciale gelegenheden zoals de Auweet op Halfvasten.

⁹ DE POTTER, F., 1882, deel 1, p. 447 en 449.

¹⁰ FRIS, V. Inleiding tot de uitgave van het *Dagboek van Gent van 1447 tot 1470*, Gent, 1901, deel 1, p. 35).

¹¹ *Dagboek van Gent* (ed. FRIS, V., 1901, deel 1, p. 110). Er bleven talrijke voorbeelden bewaard, vooral in SAG, reeks 156 nr. 1, van uitspraken door de hoofddekens meestal in college met enkele andere dekens. Pelgrimages waren het voornaamste sanctiemiddel in die tijd (DEVRIESE, L., Het Gentse ambachtsleven veelzijdig weerspiegeld in de huidenvetterij. In: *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, Gent, 2003, nr. 81, p. 13-17). Deze vorm van rechtspraak functioneerde als een soort arbeidsrechtbank en was waarschijnlijk efficiënter en zeker goed-

koper dan de processen die door de neringen na 1540 gevoerd werden.

¹² HAEMERS, J., *De Gentse opstand 1449-1453. De strijd tussen rivaliserende netwerken om het stedelijke kapitaal*, Heule 2004, p. 64-66 en passim.

¹³ In crisistijd kwam er wel opmerkelijk meer adel naar voor in het stedelijk bestuur, zowel in opstand- als in pacificatie- of restauratiecontext (BLOCKMANS, W., Het wisselingsproces van de Gentse schepenen tijdens de 15de eeuw. In: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1987, deel 41, p. 93).

¹⁴ Tekst in VUYLSTEKE, J., *De rekeningen der stad Gent. Tijdvak Philips van Artevelde*, Gent, 1893, p. 504-517.

¹⁵ SAG, reeks 400 nr. 13: voor het eerst op de (vermoedelijk eigentijdse) kافت voor f. 78. Misschien toevallig waren er in 1423 ook ernstige moeilijkheden met de volders en kwam meester Simon van Formelis, president van de (hertogelijke) Raad van Vlaanderen zwaar in aanvaring met de eerste schepenen Victor vander Zickelen (BOONE, M., 1990a, p. 215-216).

¹⁶ BOONE, M., Geld en macht. De Gentse stadsfinanciën en de Bourgondische staats hervorming (1384-1453). In: *Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1990b, deel 15, p. 59-60.

¹⁷ *Dagboek van Gent* (FRIS, V., 1901, deel 1, p. 119-120).

¹⁸ *Dagboek van Gent* (FRIS, V., 1901, deel 1, p. 125). De Bourgondiër had het speciaal over Lieven de Pottere (was deken van de grauwwerkers geweest), Lieven Sneevoet (van de kruideniers) en vooral Daneel Sersanders.

¹⁹ Onder de eerste schepenen (poorterij) vinden we in de stadsrekeningen als ‘mer’ in de periode voor Gavere Willem van Vaernewijk (1346-1347), Adriaen Vileyn (1439-1440), Boidin de Vos (1443-1444), Claeys Triest (1444-1445; 1447-1448) en Lieven van Liedekercke (1445-1451). Bij de tweede schepenen (uit de neringen) was er geen enkele. Iemand als Joos Vijt (1433-1434) werd als ‘her’ betiteld en dit enkel op de kافت van het rekeningenboek. Verder zijn er buiten de lijsten van herenkiesers (veelzeggende term: vier personen die jaarlijks namens de graaf of hertog een deel van de schepenen moesten kiezen) nauwelijks mer’s te vinden tussen de letterlijk duizenden namen in de stadsrekeningen van de periode 1314-1453.

²⁰ VAN LEEUWEN, J., Het decor van een machtswissel. Ruimtegebruik bij de Gentse wetsvernieuwing in de vijftiende eeuw. In: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 2003, deel 57, p. 53-54.

²¹ *Dagboek van Gent* (ed. FRIS, V., 1901, deel 1, p. 124).

²² De oorspronkelijk vastgestelde geldelijke boete bedroeg niet minder dan 22,2 maal het gemiddelde jaarlijkse inkomen van de stad in die tijd (BOONE, M., 1990c, p. 41-42).

²³ FRIS, V., Nieuwe oorkonden betreffende den opstand van Gent tegen Philips den Goede. In: *Handelingen der Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1906-1907, deel 7 (oude reeks), p. 199. Tekst uit 1455. De bepalingen van Gavere vielen op het financiële luik na, erg mee voor de Gentenaars. Men hield het er blijkbaar op dat de hertogelijke fractie het overwicht zou behouden in de niet in kern getroffen stad (HAEMERS, J., 2004, p. 411).

²⁴ GACHARD, L.P., *Collection de documens inédits concernant l’histoire de la Belgique*, Brussel, 1834, deel 2, p. 149. Deze bepaling was net als de andere bijna letterlijk overgenomen uit de tekst van de veroordeling (amende) te Rijsel een jaar eerder (BOONE, M., 1990c, p.40).

²⁵ Het eerste jaar na Gavere leverden de particularistische ambachten nog schepenen als voorheen. Daarna nam de hertogelijke fractie het voortouw (HAEMERS, J., 2004, p. 396-401). Deze heren wilden allicht voor wat hun titels betreft, niet onderdoen tegenover hun voorgangers.

²⁶ Bijvoorbeeld in de aanhef van brieven van Jan Utenhove (1488) en van de heer van Liedekerke aan de schepenen (SAG, Nota’s Van Werveke nr. 340).

²⁷ De overdekens werden zo genoemd omdat binnen de ambachten na 1540 meerdere geleidin-

gen (in het Gents: *letten*) bleven bestaan met telkens een specialisme onder een eigen bestuur (de *eed*). Meestal waren die *letten* trouwens de rechtstreekse opvolgers van vroeger onafhankelijke ambachten, maar dan zonder eigen deken.

²⁸ Magister is afgeleid van het Latijnse “magis” (meer) op precies de zelfde wijze als het woord minister van “minus” (minder). De titel bleef hangen in ambachtelijke, rechterlijke en universitaire context. Nu herleeft hij als “master”.

²⁹ III. *Placcaert-Boeck van Vlaenderen*, Gent, 1767, 1389-art. II. Hieraan werd pas vanaf de 18de eeuw streng de hand gehouden.

³⁰ *Dictionnaire Historique de la Langue Française*, Parijs, 1992, p. 1908.

³¹ In de deel I vermelde Mechelse gravure uit 1687 (CORNELISSEN, J., 1930, deel I, p.129) heette de Antwerpenaar “senor met zijn panne-broeck” (pane: destijds kostbaar fluweel).

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 135

Op 25 november 1899 stelde Victor Van der Haeghen in de rubriek “Drukken - Bibliotheek van de Stad en van de Universiteit, Gentse Afdeling - XVIe eeuw” in het Frans en fiche over

De drukken van Lambrecht

Josse Lambrecht die in Gent bloeide van 1536 tot 1553 is de voornaamste van alle Gentse drukkers uit de XVIe eeuw; men mag hem zelfs plaatsen naast de meest vermaarde drukkers van die tijd.

Hij is minder bekend dan deze laatsten omdat zijn weinig omvangrijke drukken, buiten enkele muntentarieven, altijd uiterst zeldzaam waren.

Ongeveer 80 kleine werken werden door hem uitgegeven.⁽¹⁾

De *Spelen van zinne* dat uitgegeven werd in 1539 vormt zijn belangrijkste druk. Het zijn allegorische stukken die opgevoerd werden door de 19 rederijkerskamers die in Gent samengekomen waren voor de wedstrijd over de vraag: *Quae est major consolatio morientis?*

Men weet dat deze satirische “spelen” waarin de geestelijkheid en de Paus er van langs kre-

CESSENT SOLITA,

DVM MELIORA.

gen, aanleiding gaven tot strenge maatregelen van de regering.

Als drukker van de overheid moest Lambrecht enkele jaren later (1544) een edict tegen kettens publiceren in hetwelk de *Spelen van zinne*, door hem gedrukt, op de Index geplaatst werden.

De bundel *Refreinen int vroede*, eveneens bestemd voor de rederijderskamers, is het eerste Vlaamse werk dat gedrukt werd in het Latijns lettertype (1539). Een speciale fiche zal gewijd worden aan het klein manifest bij hetwelk Lambrecht zijn innovatie aan zijn lezers mededeelde.

De fixatie van de Vlaamse spelling was ook een van zijn bekommernissen. Hij is de auteur van een eigenaardige grammatica, getiteld *Nederlandsche spellinghe* (1549), waarin hij de verdubbeling van de a voorstelt, een nieuwigheid die toen nauwelijks opgemerkt werd, maar die andere taalkundigen later verspreidden in Holland. Dit geschrift is vandaag goed bekend, dank zij de facsimile ervan die in 1882 gepubliceerd werd door de Maatschappij van Vlaamsche Bibliophilen.

Een kleine verhandeling over zedenleer van de priester Cornelis van der Heyden, die Lambrecht in 1545 publiceerde, bracht hem in ernstige moeilijkheden met de overheid. Bij een uitspraak van 28 november van dit jaar werd de drukker veroordeeld tot het vragen van vergiffenis en het betalen van de kosten van zijn gevangenschap. Hij had nochtans werken uitgegeven die voor de regering aangenaam waren, namelijk een eigenaardig verslag over de plechtige intreden van de Keizer in verschillende Franse steden (1539).

Wij zullen ons elders bezighouden met de merkwaardige gravures die verschillende werken versieren die van de persen kwamen van onze drukker.

Zoals men kan zien aan een van de hier afgebeelde drukkersmerken betoonde Lambrecht door zijn devies dat hij hield van vernieuwingen: *Cessent solita dum meliora*. Zijn drang om de routine te verlaten wordt ook aangeduid door de inscriptie die men in andere merken vindt: *Satis quercus*. Genoeg van de eik en zijn vrucht! (Wanneer men beter kan hebben).

De ongeveer complete reeks werken van Lambrecht worden bewaard in de bibliotheek van de stad en van de universiteit. Het is in zijn soort een unieke collectie.

Cf. Vict. Van der Haeghen, Lambrecht (Josse) in de *Biographie nationale* en de andere in dit artikel geciteerde bronnen.

⁽¹⁾ Wij kunnen de lijsten van de *Bibliographie gantoise* en van de *Biographie Nationale* vervolledigen door het volgend nummer: *La chirurgie militaire, très utile à tous chirurgiens... Co(m)posée par maistre Nicolas Goddin, docteur en medecine, en la ville d'Arras. Tra(n)slatée de Latin en François par maistre Jaques Blondel, chirurgien à Lille*, Gent. Josse Lambert, *tayleur de lettres*, 1553. - Klein in 8°, 63 bl. (Bibl. Gent. G. 217').

JOSSE DELEHAYE

De “Wegwijzer der stad Gent en Provincialen Almanach van Oost-Vlaanderen”, is voor geschiedschrijvers en navorsers, in zijn dorre opsomming van feiten, namen, ambten, beroepen, adressen, maatschappijen, een kostbare en uiterst betrouwbare bron die men gaat raadplegen, wanneer er elders niet veel te vergaren of bijeen te grabbelen is.

In de traditionele rubriek “Gemeente-bestieren”, lezen wij op datum van 1 januari 1855, als burgemeester van Gent: “J.J. Delehaye, officier in de orde van Leopold, de orde van het IJzeren kruis, Commandeur in het Legioen van eer, Commandeur der ridderorden van Wasa van Zweden, advocaat, wonende Opperscheldestraat nr. II”.

Vele Gentenaren kennen vandaag niet eens meer zijn naam, weten zelfs niet dat Delehaye een tijdlang burgemeester van hun stad is geweest. Er bestaat geen enkele levensbeschrijving van Josse Delehaye, geen enkele studie gewijd aan zijn zo bewogen politieke loopbaan, en nochtans situeert deze carrière zich, op nationaal en lokaal vlak, in een van de meest bewogen en troebele perioden uit onze plaatselijke geschiedenis.

Wie is die enigmatische Josse Delehaye, hoe, in welke omstandigheden en waarom werd hij burgemeester van Gent?

Toen in 1948 de Heer René de le Court het Gents stadsbestuur een portret van zijn overgrootvader Josse-Joseph Delehaye, schonk, portret dat sindsdien, menen wij, in de verzamelingen van het Museum van de Bijloke belandde, zullen heel wat mensen op het stadhuis, zich diezelfde vraag hebben gesteld: “Wie is die burgemeester wiens naam ons niet eens is bijgebleven ?”

Delehaye is de eerste burgemeester van de stad die in de XIXe eeuw werd geboren, juist aan de tijdsgrens, in 1800.

Als schoolknaap zal hij dus nog een kort broekje hebben gedragen, wanneer de Franse bezetting een einde nam. Ten tijde van het Hollands Bewind, studeerde hij rechten en behaalde op 28 februari 1824 zijn universiteitsdiploma. In een of andere openbare bibliotheek, o.m. in de Gentse Boekentoren, zult ge nog een exemplaar van zijn doctoraal proefschrift kunnen raadplegen: “De donationibus inter virum et uxorem secundum ius romanum et hodiernum. Gandae, J.N. Houdin, 1824, 4°”.

Hij laat zich inschrijven aan de Gentse Balie. In 1828, op het ogenblik dat de oppositie tegen de politiek van koning Willem een scherper vorm aanneemt en men dan ook de burgerwacht versterkt, vinden wij Josse Delehaye op de lijst van de officieren van de “Schutterij”.

Wanneer in 1830 de Omwenteling losbreekt, vervoegt de jonge advocaat, zonder aarzelen, de rangen van de patriotten. Zijn onderscheiding met het IJzeren Kruis bewijst dat hij tijdens en na de gebeurtenissen van 1830 een actieve rol moet hebben gespeeld.

Wanneer ten andere het kiezerskorps op 4 november de leden voor het Nationaal Congres moet aanduiden, is Josse-Joseph Delehaye bij de gelukkige verkozenen.

In 1831 zetelt hij in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, echter slechts tot 1832. Zal hij zijn politieke loopbaan, zo schitterend ingezet, vaarwel zeggen en opofferen aan een vaste benoeming als magistraat?

Delehaye wordt immers, bij de rechterlijke herinrichting, Procureur des Konings benoemd te Gent, doch in die jaren bestond er, hoe vreemd zulks ons tegenwoordig mag voorkomen, nog geen onverenigbaarheid tussen het ambt van magistraat en een politiek mandaat, zodat, wanneer in 1839, tot de verkiezing van vijf leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers moet worden overgegaan, Josse Delehaye zich kandidaat stelt, met naast zijn naam, zijn officiële titel: Procureur des Konings!

Die verkiezingen van 1839 blijven in de plaatselijke annalen geboekt bij de eigenaardigste die onze stad sedert 1830 hebben gekend. De Orangisten of Liberalen hadden laten weten dat zij geen lijst zouden voordragen. Sterk op lokaal plan, waren zij uiterst zwak en kansloos in het arrondissement waar, althans voor wetgevende verkiezingen, de buitengemeenten steeds katholiek stemden.

Een verkiezing in het Gentse, zonder partijen of lijsten die elkaar in het haar vlieden of verscheuren is ondenkbaar. Er kwamen dus twee katholieke of zg

katholieke lijsten op: de lijst van het dagblad “Constitutionnel des Flandres” met Desmazières aan de kop, lijst die de goedkeuring en de steun van de bisschop, Mgr. Delebecque genoot, en de lijst van de bladen “Journal des Flandres” en “De Vaderlander”, ook met Desmazières aan de kop, doch hevig bekampt door het bisdom!

Zulke gekheden waren toen alleen in Gent denkbaar. Twee dagen vóór de verkiezingen werd de naam Desmazières van de tweede lijst geschrapt.

Men moet nu weten, en men kan het ten andere gemakkelijk gissen, dat het niet allemaal honing en zeem was te Gent, zelfs niet in het katholiek huishouden. Mgr. Delebecque had er zelfs aanvankelijk af te rekenen met een niet onbelangrijk deel van de geestelijkheid die de theoriën van de bekende Franse priester Laménais zeer genegen was. Op zeker ogenblik had de bisschop de priesters van zijn bisdom zelfs verboden het Journal des Flandres, de Vaderlander en andere kranten te lezen. Dit zijn allemaal zaken die nu ver achter de rug zijn, maar die een eeuw geleden onze grootouders heel wat slape-loze nachten bezorgden.

Drie dagen vóór de verkiezingen, greep nog geheel onverwachts, een hevig incident plaats dat de kiesstrijd een nieuwe wending gaf.

Josse Delehay, procureur des konings en kandidaat op de lijst van het Journal des Flandres, werd te Brussel bij baron Nothomb, de liberale dd. minister van Justitie van het Unionistisch Ministerie de Theux ontboden.

De discussie tussen de minister en de magistraat was weinig protocolair en minzaam. Nothomb eiste de intrekking van de kandidatuur van Delehay omdat, zo beweerde hij, een openbaar ambtenaar niet anders mag denken dan de regering en niets mag doen dat de regering niet aanstaat.

“De Vaderlander” die de discussie bekend maakt, noteert volgende tweespraak:

Nothomb: “Indien Gij als afgevaardigd verkozen werd, hoe zoudt Gij stemmen in de Kamer?”

Delehay: “Volgens mijn overtuiging, mijn geweten”.

Nothomb: “Overtuiging! Geweten! Dit zijn ijdele woorden, woorden zonder betekenis”!

Bij zijn terugkeer in Gent, gaf Delehay een geweldige publiciteit aan dit onderhoud, dat door alle bladen druk werd besproken. Het “Constitutionnel des Flandres” keurde de houding van de minister goed, de overige bladen kozen partij voor Delehay. Het orangistisch “Messager de Gand” zette de liberalen aan voor hem te stemmen: “Il faut voter pour Delehay”.

Groter nog was de opwinding toen op 10 juni vernomen werd dat Delehay als procureur des konings was afgezet geworden. Hij liet zich ten andere onmiddellijk terug aan de balie inschrijven.

Op 11 juni hadden de verkiezingen plaats. 1.578 van de 2.717 ingeschreven kiezers namen er aan deel: vier kandidaten van de lijst van het “Constitutionnel des Flandres”, Desmazières, Kervyn, Heye en De Potter-Soenens werden verkozen, samen met Delehaye, kandidaat van het “Journal des Flandres”, die 867 stemmen behaalde.

Josse-Joseph Delehaye deed aldus, voor de tweede maal, zijn intrede in de Kamer, ditmaal echter met de steun van de liberale en orangistische stemmen, steun welke hij ten andere vrij vlug vergat.

Hij werd later herkozen en werd in 1840 ondervoorzitter van de Kamer, tot in 1852.

Op 28 september 1852 wordt hij door de katholieke oppositie voorgedragen voor het voorzitterschap van de Kamer tegen Theodoor Verhaegen, kandidaat van de regering Rogier. Verhaegen wordt verslagen, Rogier dient ontslag in, en de Kamers worden door de koning tot 26 oktober verdaagd.

Bij de heropening wordt Delehaye slechts bij de tweede stemronde, met 54 tegen 49 stemmen verslagen door Delfosse, kandidaat van het nieuwe ministerie de Brouckère.

De parlementaire activiteit van Delehaye, zijn drukke advocatenpraktijk, beletten hem nochtans niet, ook in de gemeentelijke politiek, een rol te spelen; de liberalen zijn echter rotsvast aan het bewind en zijn rol is dan ook tamelijk bescheiden; voor 1854 heeft hij het niet verder dan gemeenteraadslid gebracht. De verkiezingen van 1854 zouden hem eindelijk de gelegenheid bieden op het voorplan te treden.

De strijd was, zoals gewoonlijk te Gent hard, ruw, vuil. De kandidaten werden door modder gehaald, niet het minst Delehaye, “Dokske” zoals zijn tegenstrevers hem noemden. De liberalen, woedend omdat het met hun stemmen was geweest dat hij zijn politieke loopbaan een schitterende wending had kunnen geven, hadden het in hun pers en spotschriften, speciaal op hem gemunt: “Wat is Delehaye? Een dier mannen die alles vertegenwoordigen, een man die keert volgens de wind, een man die ja en neen zegt op dezelfde kwestie, volgens tijd en omstandigheden...; in de Kamer zegt hij dat men het octrooi moet afschaffen, in de gemeenteraad dat men het moet behouden”.

Er werd op 31 oktober gestemd en voor de allereerste maal leden de liberalen een volledige nederlaag. Burgemeester de Kerchove de Denterghem, de liberale schepenen de Pauw en Van Lokeren, werden niet eens herkozen.

Ofschoon de liberale regering de Brouckère aan het bewind was, kon er geen ogenblik gearzeld worden: de voorman van de katholieke partij in Gent zou burgemeester worden.

Op 28 december 1854 verscheen het Koninklijk Besluit waardoor Josse-

Joseph Delehayé burgemeester van Gent werd benoemd. Onbeschrijfelijk was de geestdrift van de katholieke kiezers, even onbeschrijfelijk de woede van de liberale partij: “Dokske” Delehayé, heer en meester op het stadhuis!

Veel potten heeft hij nochtans als burgemeester niet gebroken. Hij wou enkel een symbolisch gebaar stellen, maar zijn ambitie lag elders en hoger: het voorzitterschap van de Kamer. Het geluk lachte hem in die jaren toe: het liberaal zakenkabinet de Brouckère werd ten val gebracht en op 30 maart 1855 kwam de katholieke Unionist Pieter de Decker aan het bewind.

Nog geen maand later, op 25 april, werd Delehayé voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers: zijn levensdroom ging in vervulling.

De Gentse liberalen konden de pil maar niet slikken: Oswald de Kerchove schreef: “Des chefs ambitieux allaient jusqu’à la défection. Pour devenir bourgemestre de Gand et Président de la Chambre, un ancien Procureur du roi, autrefois révoqué pour ses tendances libérales par un ministre catholique, recherchait l’alliance du parti clérical et devenait l’âme de la coalition qui renversait l’administration liberale”.

Aan gemeentelijke politiek werd in die jaren niet veel gedaan, nog veel minder aan een noodzakelijke sociale politiek. Men deed aan politiek tout court, d.w.z. dat men op lokaal plan, al het venijn, de kleingeestigheid en de passie van de debatten in het Parlement overbracht. In die jaren betekende zulks het vermaarde wetsontwerp op de liefdadige stichtingen, door de liberalen “la loi sur les couvents” genoemd. “De oude wetgeving uit de Franse tijd, schrijft Prof. Luykx, die bepaalde dat de goederen van de armen uitsluitend door de Openbare Onderstand werden beheerd, was praktisch in onbruik geraakt. Men had sedert lang in feite toegestaan dat priesters of kloosters, die bij testament als beheerders waren aangeduid, deze goederen beheerden. Het wetsontwerp de Decker wenste aan deze feitelijke toestand een wettelijke bekrachtiging te geven”.

Er was eten en drinken in dit ontwerp dat wij in de tijdsgeest moeten kunnen situeren. De wet werd nooit gestemd, doch de liberale oppositie wist de toestand handig uit te baten.

Bij de gemeenteverkiezingen van 28 oktober 1857, boekten de liberalen overal, ook te Gent, na de schandaligste campagne uit onze politieke geschiedenis, aanzienlijke vooruitgang. De algemene verkiezingen van 10 december, nadat de koning het Parlement had ontbonden, kwamen die tendens bevestigen. Josse Delehayé werd niet eens herkozen.

Zijn ontmoediging en ontgoocheling waren zo groot, dat hij ontslag indiende als burgemeester en gemeenteraadslid van Gent. Dezelfde maand nog, op 21 december 1857 werd hij als burgemeester opgevolgd door Karel de Kerchove.

Politiek is een ziekte, een ongeneesbare kwaal: dertien jaar later, deed Delehaye voor een derde en laatste maal zijn intrede in de Kamer, maar hij speelde er geen actieve rol meer: nieuwe tijden waren aangebroken, er heerste een andere geest in het Parlement.

Josse-Joseph Delehaye stierf in 1888 na een lange, bewogen en illegale politieke loopbaan.

Pierre Kluyskens

HET HEILIG GRAF VAN WILLEM HUGHE IN ST.BAAFS TE GENT

Een vergeten meesterwerk van de laat-Gothische beeldhouwkunst in Vlaanderen.

Vergeten!

Wij roepen de aandacht op een groot beeldhouwwerk, dat - te onwaarschijnlijk om niet waar te zijn! - hier en in de naburige landen beroemd was in de XVIe eeuw en dat heel vergeten is in de XXe.

In een kleine kapel rechtover de Gouvernementsstraat, in den hoek van den zuidelijken arm van de kruisbeuk en den kooromgang, staat een beeldengroep, voorstellende **Christus' graflegging**. Hij is hoog 1,58 m., breed 2,30 m. en meet van voren tot achter 1,15m. De vier figuren zijn bijna levensgroot. De groep dagteekent van kort vóór 30 Januari 1492 en is het werk van den Gentschen beeldhouwer Willem Hughe. Alleen door geloovigen wordt het **Heilig Graf** druk bezocht. Kunstliefhebbers en geschiedschrijvers schijnen het niet te kennen: nooit wordt er gewag van gemaakt.

Belang van het beeldhouwwerk

Buiten de kunstwaarde van die groote groep hebben we meer dan één reden om er de aandacht op te vestigen. Den juisten ouderdom van een beeldhouwwerk van de XVe eeuw kunnen vaststellen is reeds een zeldzaamheid. Den

naam van den meester te kennen is van groot belang. Te weten, dat de groep in de XVIe eeuw als een meesterwerk aanzien werd is voor de geschiedenis van onze kunst een gewichtig punt. Het oordeel van een tijdgenoot van den kunstenaar over de kunstwaarde der groep en over den stand, dien ze te zijnen tijde in de wordende kunstgeschiedenis innam mag zeker niet worden verwaarloosd.

Geschiedenis van het beeldhouwwerk

Voor het eerst wordt het **Heilig Graf** vermeld in een oorkonde van 30 Januari 1492, geboekt in het register van de Schepenen van der Keure der stad Gent van het jaar 1491-1492, fol. 37:

“... ghulde van Sente Audegonde, dat men onderhoudt tSente Jans in den crocht, tusschen beede den steeghers neffens t’Helich Graf...”

De kroniekschrijver Marcus van Vaernewijck spreekt van de groep in twee van zijne werken.

In zijn **Spiegel der Nederlandtscher oudheyt**, waarvan de eerste uitgave in 1568 van de pers kwam, zegt hij o.a.:

“Oock isser een constich stuk van belden te ziene in den crocht van de voorseyde kercke (van Sint-Jan, thans Sint-Baafs)... dit werck staet in een plaetse, die “afghesloten is, voren in den zelve crocht, ghenoeemt Hierusalem; ende is daer soo donckere, dat ment niet en can gesien dan met veel lichts, ende is een begravinghe Ons Heeren, met beelden alsoo groot alst leven, ghemaect by wylent Meester Willem Hughe”.

(Uitgave 1619, f° 120).

Gedurende den beeldenstorm van 1566 hield dezelfde Marcus van Vaernewijck een dagboek, waarin hij met de meeste zorg en zeer uitvoerig aantekende, wat hij zag en hoorde.

Zijn handschrift is bewaard gebleven en in druk gegeven ten jare 1872 door de Vlaamsche Bibliophilen onder leiding van Ferd. van der Haeghen, met den door dezen er aan gegeven titel: **Van die beroerlike tijden in die Nederlanden**. Vaernewijck zegt in het verslag van de schade, door de beeldenstormers aangericht, (dl. I, blz. 146):

“Dat constich ghesneden werck ghedaen van meester Willem Hughe... een begravinghe Ons Heeren, staende in dezelfde (St-Jans-) keercke, in den crocht... wij zijn zoo dul, dat wij ‘t hebben laten schenden ende breken...”

Als men nu de groep onderzoekt, dan ziet men, onder de dikke lagen schilderwerk door, verschillende breuken, de een al grooter dan de andere, met

pleister hersteld en oververfd. Het hoofd van de middelste personage is geheel afgeslagen geweest, ook de linker zijde van den romp van het figuur links van den toeschouwer; elders nog zijn breuken en herstellingen goed merkbaar.

Het **Heilig Graf** werd in of vóór 1658-1659 naar den kruisbreuk in de bovenkerk overgebracht. In de kerkrekening van dat jaar leest men: "*Item an den zelve (Jaspart Hoorenbauts) over noch gheschildert thebbene onder den doxael de twee H. Graven en de wapenen, die staen boven in den choor, 23 schellinghen 4 grooten*".

Hier is voor de eerste maal spraak van de andere groep, eigenlijk geen graf, maar een **Pieta**, die thans langs de noordzijde van het koor, rechtover de Sint-Baafsstraat, berust. In 1660-1661 worden de twee groepen "*gekuischt en gewit*", het volgend jaar "*gekuischt en gewasschen*", in 1663-1664 "*gekuischt*" en een tweede maal "*gekuischt en schoongemaakt*".

Hoe dikwijls dat kuischen, wasschen en schilderen van de groepen is geschied kunnen wij niet mededeelen.

De twee beeldhouwwerken werden een tweede maal verplaatst in 1765. De **Pieta** verhuisde nu naar het daartoe opgericht gebouwtje buiten de kerk ten noorden, rechtover de Sint-Baafsstraat. Voor het **H. Graf** bouwde men ook een Louis XV-gebouwtje, waarvan de gevel, geheel in blauwe steen van Ecaussines, thans in den buitentuin van St-Baafsabdij te zien is. Het stond ook rechtover de Gouvernementsstraat, nevens het huidig gebouwtje, rechts van den toeschouwer. Men had de oorspronkelijke deur van de krocht, uit de XIIIe eeuw, toegemetseld, het peil van de straat er vóór gebracht en daarop de kapel tegen het koor aangeleund. Let wel, dat het gebouwtje open stond, de platte welfsteen, die het fronton draagt, alleen gesteund door twee zuilen. Eerst later zette men er glasramen tusschen. De rekening van de kerk van 1765 vermeldt, dat er voor de beelden zoveel geld geofferd werd en zooveel waskaarsen, dat men een afzonderlijke rekening zou maken, en dat de opbrengst zou dienen tot "*de behoorelijke ciraten ende becostinge, die aen de voorseijde beelden soude gebeuren*". De reden van die verplaatsing was dat men toen begon den kruisbeuk te bekleeden met marmer, geleverd door "*dheer Cassarini te Massa Carara*", de kapiteelen gehouwen door "*Monsieur Martins*".

Het **Heilig Graf** bleef op zijn derde plaats tot de aanvang dezer eeuw. Toen kreeg het een vierden schuilhoek, den huidigen, waar het den 18 December 1929 gefotografeerd werd door den heer Barbaix. Men had het Louis-XV-gebouwtje gesloopt om de deur van de krocht te ontblooten en de omheiningsmuren langs de straat vóór de vensters weg te breken.

Het oordeel van de kunstenaars der XVIe eeuw over de waarde van de groep.

Belangrijk voor de geschiedenis der kunst is het weten, wat meesters en liefhebbers in de eerste helft van de XVIe eeuw over de waarde van het Heilig Graf dachten. 't Is weer Marcus van Vaernewijck, die ons dat mededeelt. In zijn **Spiegel** zegt hij (f° 120, 1e kol.): "... *dwelcke werck voorwaer die beste ende constichste ghesneden wercken van Ghendt niet te wijcken en heeft, al ist naer die oude maniere ghedaen: welcke werck... ghelicht heeft door de fame, dat vele meesters ende constbeminders uut verre landen dat hebben commen besoecken ende visiteren.*" In zijn **Beroerlicke tijden** zegt Marcus: "*Dat constich ghesneden weerck ghedaen van meester Willem Hughe scheen in consten van Euphanor (daer Fabius Quinthilianus af scrijft) ghemaect te zijne, daer sommige conste verstandighe mannen, oock constighe schulptores ende pictores wel van over hondert mijlen ende meer quamen om tzelve te ziene, ende wij zijn zoo dul dat wijt hebben laten schenden ende breken...*".

Vaernewijck zegt dus, dat de groep, alhoewel naar de oude manier, zoo meesterlijk gemaakt is, dat het voor de beste beelden van den tijd, naar hij schrijft, niet moet onderdoen. Hij zag dus verschil tusschen het beeldwerk van het midden der XVIIe eeuw, van de jonghe Renaissance, en dat van de laat-Gothiek. Nu doet men anders, meent hij, maar niet beter. Het **Heilig Graf** is beroemd, voegt hij er bij: beeldhouwers, schilders en kunstminnaars komen het bezoeken uit verre landen, wel honderd mijlen van hier.

Let wel, dat Vaernewijck schrijft onder den indruk van wat hij komt te zien enkele dagen na den beeldenstorm, toen alle gebroken kunstwerken in den toestand waren, waarin de beeldenstormers ze hadden gebracht, en het hem scheen, dat veel volstrekt verloren was.

Alzoo gebruikt hij dan den verleden tijd "*scheen*" en "*quamen*". Het **Heilig Graf** echter is, zooals wij hebben gezien, weer ineengezet, al ziet men ook de naden.

Willem Hughe.

Hoor nu wat Marcus van den beeldhouwer weet te vertellen. In den Spiegel luidt het: "*Wylent Meester Willem Hughe was een heylich man van leven, zoo de mare van hem ghinck... Zijn werken vercierden oock in meer plaatsen die stadt van Ghendt, als oock een Maria beelde op den hoeck van Sinte Joris huys, die daer ghestelt was den achtsten van Meye XIIIJ honderd LXXX,... ende oock ten Predicheeren ende elders. Item Sinte Niclaus kercke is redelick*"

verciert..., waer af die tafel ghesneden by Meester Willem Huyghe, ende gheschildert by Meester Jan Schoore, canonick t'Utrecht, in de Meerssenierscapelle, die beste is... Meester Hughe (van der Goes) leefde zeer ontrent den tijt van Willem Hughe”.

In de Beroerlicke tijden lezen wij (I, 152): *“In Sente Niclaus keercke was (onder) de beste weercken van autaertafelen alvoren die tafele in den bueck in de meersseniercapelle; want thoutweerck was ghesneden zeer net van meester Willem Hughe, die een ghoet duechdelic man was ende een fraij constenare, ende die platte schilderij up douck was ghedaen bij meester Jan Schoore, canonick 't Utrecht; moghelic en wast daerom up haut niet gheschildert, om dattet zoo verre te voeren zoude gheweest hebben... In Onser Liever Vrouwen keercke, tSente Pieters, tghstoelte in den hooghen choor was ongeheschent ghelaten, dwelc ghedaen was, deen zijde van die constighe handen van meester Willem Hughe... Van tclooster van der abdije van Sente Pieters daer neffens es... van beeldeweerck ghesolveert een tafele ofte tafereel, ghedaen van die edel handen van meester Hughe voornoemt, zeer net ende aerdich. Tot Onser Vrouwenbroeders was... een tafel met constighe paerexkins, van meester Hughe van der Ghoest gheschildert, zeer net ende aerdich, de reste was ghesneden van meester Willem Hughe... Int clooster van Galileen stont boven den inghanck van den clooster een constighe Marienbeelde met haer kindekin, wel alzo groot als tleven, ende was ghemaect van wijlen Willem Hughe”.*

Er is geen Vlaamsche beeldhouwer, waar Vaerenwijck met meer bewondering van spreekt, dan van Willem Hughe. Als de lezer bovenstaanden tekst dien-aangaande zou mager vinden, doen wij hem opmerken, dat de omstandige kunstbeschouwingen eerst van de XIXe eeuw dagteekenen. Om zich daarvan te overtuigen moet men maar Descamps en Reynolds lezen voor de XVIIIe eeuw en A. Dürer voor het eerste vierde van de XVIe, dat is in de jeugd van Vaernewijck.

Den juisten levensduur bepalen van Willem Hughe is, bij gebrek aan datums van den burgerlijken stand, met bovenstaande gegevens onmogelijk. Wij gaan trachten dat bij benadering te doen. Het **Heilig Graf** bestond in 1492. Maar wij weten, dat Hughe op 8 Mei 1480 een door hem gesneden O.L.V. in een nis op den hoek van Sint-Jorishuis, Hoogport-Boetermarkt, plaatste. Hij moest dus minstens een 25 jaar oud zijn. Hij sneed voor de O.-L.-Vrouwenbroeders in de Lange Steenstraat een altaartafel, die geschilderd werd door Hugo van der Goes, welke in 1482 overleed. Hughe was dus wel een tijdgenoot van Van der Goes, zooals het Vaernewijck zegt. Maar Hughe sneed ook een altaartafel voor Sint-Niklaaskerk, waarvoor een platte schilderij werd geleverd door den Utrechtschen kanunnik Jan van Schorl. De bewoordingen van Vaernewijck

duiden aan, dat die een van Hughe's beste werken was. Schorl nu leefde van 1495 tot 1562. Te Gent had hij Van Eyck's **Aanbidding van het Lam Gods** gewasschen in 1550, maar het blijkt niet, dat hij toen het doek voor Sint-Niklaaskerk leverde. Als wij nu aannemen, zooals boven, dat Hughe 25 jaar oud was in 1480, dan was hij in 1455 geboren, zoodat wij wel ook moeten aannemen dat de medewerking van Schorl van vóór 1550 dagteekent, want Hughe zou dan 95 jaar oud zijn geweest. Gesteld dat het gebeurd zij in 1525, toen Schorl 30 jaar oud was, wat nogal waarschijnlijk is, dan zou Hughe 70 jaar oud zijn geweest, wat niet onmogelijk is. Dan kan hij kort na 1525 overleden zijn en dan is Vaernewijcks uitdrukking "*wijlen Willem Hughe*", als van iemand, die hem in zijn jeugd gekend heeft, goed te verklaren.

De beeldengroep.

De beschildering. - Eerst en vooral een woord over de polychromie, want reeds in theorie en zonder de beelden te hebben gezien, veroordeelt de moderne mensch alle gekleurd gesneden werk. "*t Is de school van Sint-Lucas!*" luidt het met een toon van verachting, en men wil de beelden niet eens bekijken. Dat is grootspraak en naäperij. Laat ons zóó niet redeneeren en de zaak in den grond nagaan. Vooreerst, er zijn goede beschilderingen en, wij bekenen het, veel slechte. Wij wijzen op het gekleurd portret in was van Louwerin van den Haute (1583), dat alleen reeds alle onbezonnen vooraf gestelde veroordeeling van polychromie belet. Er zijn, of, wilt ge, er waren dus goed beschilderde beelden. Aan wie ons vraagt of in de middeleeuwen alle beeldwerk beschilderd was antwoorden wij: zonder twijfel. Het ware de geschiedenis niet kennen dat te loochenen. Men werpe ons niet tegen, dat op de luiken van het **Lam Gods** twee onbeschilderde standbeelden staan tusschen de portretten van de begiftigers, Huibrecht van Eyck - wij weten het door het testament Portier - had op zijn winkel witte steenen beelden staan om die te beschilderen. Als hij of liever zijn broeder, want de luiken al buiten zijn zonder twijfel van dezen, de twee onbeschilderde beelden tusschen Vijdt en zijn vrouw heeft gesteld, dan is dat om hun gekleurd portret goed te doen uitkomen. Dit is uitzondering; beschilderen was de regel.

Vergeet nu niet, dat er bijna geen oude beschildering meer te vinden is, want de meeste beelden zijn, meer dan eens, herschilderd. Is de huidige herschildering van het **Heilig Graf** een getrouwe navolging van de oorspronkelijke?

Naar allen schijn niet: hoeveel maal zijn de beelden niet herschilderd? De schilder zag toch maar wat zijn voorganger had gedaan en bijna zeker deed hij niet juist hetzelfde. Voeg nu de opvolgende verschillen bijeen! Hoogst belang-

rijk ware het al die lagen verf te kunnen verwijderen om alleen de eerste te behouden en het oorspronkelijke werk te zien - als dat kon.

Het beeldhouwwerk. - Het Heilig Graf, zegt Marcus van Vaernewijck, behoort tot de beste gesneden werken van Gent, al is het naar de oude manier gedaan.

Wat wij er van denken? Laat ons er eerst en vooral op wijzen, dat het bestemd was voor de krocht en namelijk voor een zeer donkere plaats, zoodat het alleen bij kaarslicht te zien was. Dat Willem Hughe zijn werk daarop berekend heeft lijdt geen twijfel. Dit is, ter loops gezeid, een verzachtende omstandigheid tegen het verwijt der schrille polychromie bij daglicht gezien.

Gothiek is 't nog maar weinig meer, maar expressief buitengewoon. Dat lijden in de trekken van den dood gemartelden Christus, die zorgzaamheid en medelijden en eerbied van Jozef van Arimathea, Nicodemus en sint Jan, dat expressieve doet ons denken aan het ook te veel vergeten drieluik van Louwerin de Maegh, daarboven in het koor, enkele jaren te voren geschilderd. De onderlinge verhouding van de lichaamsdeelen, de uitvoering der onderdeelen zijn werk van een meester.

Wij hebben gedacht op dit vergeten werk van het einde der Gothiek de aandacht te moeten trekken, des te meer dat de schepper en de datum gekend zijn, een hoogst zeldzaam iets voor dien tijd.

Alfons Van Werreke

VAN BAARDEMAKER TOT BARBIER

Korte inhoud van het boek van licentiaat Marcel Daem

De vroegste benamingen “baardemaker” en “barbier” komen in de archiefstukken regelmatig voor vanaf de 14de eeuw en keren sporadisch terug tot en met de 18de eeuw. Beperken wij ons thans tot de middeleeuwen om na te gaan welke de oudste nomenclatuur is van “baardemaker” en welke betekenis er schuilt achter de gebruikte benamingen.

Baardemaker is de samenstelling van baarde + maker. In “baarde” schuilt evengoed “baert”, het haar op kin en wangen, als het woord “baarde” een brede bijl, het verdedigingswapen hand- of strijdbijl.

Het Middelnederlands woord “baertmakere” slaat dus evengoed op barbier, baardscheerder, aderlater en heelmeeester als op de vakman die de baarden smeedde uit ruw ijzer. We vermoeden dat de vroegste baardemakers handige vaklui waren voor het smeden en slijpen van bijlen, messen, lancetten, vliemen en andere snijdende voorwerpen. De fijnste van die voorwerpen werden voor de chirurgie gebruikt.

Lancet en schaar behoorden tot het instrumentarium voor aderlating. Het lancet, ook vliem of vlijm genoemd is een zeer oud chirurgisch instrument. Het was zeer spits, scherp en goedsnijdend zodat het minder pijn veroorzaakte bij het openen van de ader - somwijlen voor het openen van een abces. De schaar was voor doorsnijden van weefsellapen, peesbladen en vliezen.

In de late middeleeuwen, bij het begin van de 16de eeuw vinden we een leerovereenkomst, dat de patroonbaardemaker zijn leerjongen moest leren vliemen te maken en verder beroepsopleiding geven op het bekwamen in de chirurgie.

In een gesloten vorm van economie is het ook aannemelijk dat de ambachtsman eveneens een dienstverlenend beroep uitoefent o.a. barbier en aderlater. In het Nederlands heeft “baard” nog steeds de afgeleide betekenis van braam of ruige rand aan een snijdend voorwerp - baard aan de snee. Dit argument toont dat de oorspronkelijke betekenis “barbier” afwijkt van de vredelievende kapper die haar knipt en baard scheert.

De smid van barbieren, smeedde ook het “bekkeneel”: het voorwerp behoorde tot de wapenrusting. Het was een stalen of ijzeren kapje, een bedeksel der hersenen, dat gedragen werd onder de helm. Het sloot om het hoofd om de kracht van de slagen te verzwakken.

In de volkstaal is bekkeneel blijven voortbestaan in de betekenis van kinnebakken: de plaats die vroeger door een metalen barbier was bedekt. Dus

baardemaker waren twee beroepen in dienst van de krijgskunde. De baardemaker maakte de bijlen, de barbier zorgde voor wapenbescherming van hoofd en kinnebakken.

De vervaardiger van wapenrusting ging zijn eigen weg op: hij verliet de volksgroep van de baardemaker en barbieren en sloot zich aan bij de middeleeuwse wapenmakers. Wel hebben we de zekerheid dat in de 14de eeuw die splitsing te Gent reeds een feit was.

Het tweede stadium in het beroepsleven gaat naar lichamelijke verzorging: haar knippen, baardscheren, kiestrekken en aderlaten.

In de 15de eeuw maakte men evenmin onderscheid tussen baardemaker en barbier.

Toen de arbeidsverdeling nog niet bestond in de economie was de barbier een veelzijdige ambachtsman. Hij vervaardigde een gedeelte van de wapenrusting. Hij smeedde een medisch apparaat die hijzelf gebruikte o.a. de lancetten voor aderlaten, tangen voor kiestrekken; scheermes en schaar voor personenverzorging.

Chirurgijn en Chirurgijnbarbier

Het is moeilijk beide terreinen duidelijk af te bakenen. In de praktijk zal het wellicht gemakkelijk geweest zijn.

“Wat was het werk van de chirurgijn?”

“Wat waren de bezigheden van de chirurgijnbarbier?”

In de Middeleeuwen kon iedereen zich de titel van chirurgijn, oogmeester, neuschirurg, breuk- en steensnijder of paardemeester aanmeten. De echte chirurgijnen waren personen die medische zorgen toedienden, zowel interne als chirurgische met inbegrip van verloskunde.

In het begin van de 15de eeuw waren er onder de chirurgijnen academisch geschoolde, onder meer van de Katholieke universiteit van Leuven, gesticht in 1425.

Het doodgewone handwerk (aderlaten, abces...) lieten ze over aan de barbier, die eveneens het predikaat “chirurgijn” opeiste voor zijn beroep en bovendien het instrumentarium maakte: lancet voor aderlaten, tangen voor kiestrekken, scharen voor haarknippen, baard- en kruinscheren.

De leerling moet bij zijn patroon-barbier leren lancetten smeden en tegelijkertijd de chirurgie aanleren. In het ordonnantieboek van 1563 staat duidelijk dat de chirurgijn-barbier 2 examens moest afleggen voor zijn meesterproef: één: voor barbier, namelijk vliemen smeden; twee: voor chirurgijn namelijk een kiestrekken. Uit deze korte toelichting menen we te mogen besluiten dat chi-

chirurgijns en chirurgijnsbarbiers twee aparte groepen waren: 1/ wetenschapslui; 2/ geoefende ambachtslieden en kappers.

In de laatste helft van de 16de eeuw zijn heel wat barbier geëvolueerd naar de chirurgie. In 1663 wordt de scheiding duidelijk getrokken door het Medisch College.

De stichting van het College der Medicijnen in 1663 beoogde de sanering van de heelkunst. Hierdoor werden heel wat chirurgbarbiers uit de rangen van het medisch corps geweerd.

Begin 18de eeuw is Jan Palfijn een sprekend voorbeeld dat aantoont hoe uit het vroegere ambacht van barbiers een wereldberoemd chirurg groeide. Stilaan ging de barbier de weg op van de persoonsverzorging en baande de chirurgie zich een weg die met het kappersberoep niets meer gemeen had.

Moge deze toelichting ertoe bijdragen de verhouding te verduidelijken tussen chirurgijns en chirurgijnbarbiers.

De meest gezaghebbende figuur die Gent gekend heeft is ongetwijfeld Jan Palfijn, geboren te Kortrijk in 1650 en overleden te Gent op 24.4.1730. Hij is de anatoomchirurgijn die door zijn voortreffelijk geneeskundig werk een glanspuntje bracht omtrent de wende van de 17de naar de 18de eeuw. Hij was de erkende lesgever aan het Medisch College.

Jan Palfijn werd door de chirurgijnbarbiers als collega beschouwd, hij was lid van de nering. De pseudo-wetenschappelijke geleerddeenerij van zogezegde ambtsgenoten was hem een doorn in het oog. Door zijn houding distantieerde hij zich van chirurgijnbarbier en van zijn vereniging. Dit leidde herhaaldelijk tot conflicten.

Om het beroep te mogen uitoefenen in stad of platteland moet de kandidaat een streng examen afleggen. (Decreet van 20 maart 1766).

De naam barbier, die de middeleeuwse erfenis inhoudt, heeft zich gehandhaafd. De bezigheden bestonden uit haarknippen en scheren, waarbij de vrouw veelal instond voor het inzepen van de klanten. Het geringe inkomen van de barbier werd aangevuld door het houden van een herberg.

De gegoede burgerij ging bij de “coiffeur” of “coiffeerder”. Het was een term die ook de dames- en herenkapper zich toeëigende om zich te onderscheiden van de barbiers. Het personeel noemde hem “patron”.

Volksgeneeskunde

Chirurgijnbarbier en heelkunde vormen een associatie die eeuwenlang heeft stand gehouden. In het vele studiemateriaal dat voorhanden ligt, valt het moei-

lijk een onderscheid te maken tussen chirurgijn en barbier enerzijds; heekunde en volksgeneeskunde anderzijds.

Vanaf de oudheid tot de 18de eeuw genoot de volksgeneeskunde het algemeen vertrouwen omdat men van niets beters wist.

Een duidelijke afbakening van studieterrainen van chirurgijnen en volksgeneeskunde, chirurgijn en barbier is praktisch moeilijk in stand te houden.

In de volksgeneeskunde geniet de chirurgijnbarbier, niet altijd een gunstige reputatie.

Alle chirurgijnbarbiërs mogen niet over dezelfde kam geschoren worden. Het stadsbestuur liet talrijke voorgeboden uitvaardigen en hernieuwen ter bescherming van heekmeesters en patiënten.

Reeds vóór 1663 (Stichting Medisch College), was er heel wat toezicht op de uitoefening van heekunde en bereiding van medicamenten. Men zou de strijd aanbinden tegen kwakzalvers en bedriegers en deze in de toekomst rechterlijk vervolgen.

De middeleeuwse betekenis van kwakzalver klonk niet zo ongunstig als in de 17de eeuw en latere eeuwen.

Het was geen edele term, maar mocht gelijk staan met lapzalver, dit is iemand die met uitwendige middeltjes een zieke oplapt of opknapt. Volgens Gents taal- en dialectkenner Prof. Vercouillie komt kwakzalver voort van kwakzalf, prulzalf, waardeloze zalf.

In de voorgeboden van Gent zijn kwakzalvers geen onbekenden.

Uit de processen-verbaal kan men de onverbiddelijke strijd tegen kwakzalvers afleiden.

Hier komt de volksgeneeskunde in haar pejoratieve betekenis tot haar volste recht. In de rapporten van de gerechtelijke politie maken we kennis met een heksenjacht op verboden medicamenten of drogues en verboden reclamebriefjes. Beide zijn wapens van de misdaad van de “charlatans” (afgeleid van het Italiaans “cialatano”, dit is mooiprater, ciarlare: praten, babbelen).

Afgestudeerden, die van stad tot stad trokken, werden “wandelaars” genoemd. In het stedelijk archief zijn heel wat documenten van het Medisch College voorhanden over oogmeesters, kiestrekkers, operateurs, steen- en breuksnijders, die hun kunst wilden demonstreren op het markttheater. Hierbij horen ook wandelaars, kwakzalvers, en charlatans, die op onwettige wijze hun brood trachtten te verdienen door verkoop van wonderdoende drankjes, poeders, pillen, kruiden en drogen.

Mevr. Keppens-Dentandt M.J.

HAALT DE TUNNEL AAN DE VOSKENSLAAN DE HONDERD NIET?

Het project 'Gent Sint-Pieters anno 2015 wordt voor de stad Gent één van de belangrijkste realisaties tijdens de komende jaren. Zo wordt er naast een drastische renovatie van het station zelf, geopteerd voor een nieuwe verbindingsweg, van de R4 rechtstreeks naar de stationsite, voorbij de scholencampus aan de Sint-Denijslaan, door een tunnel onder de sporen naar een ondergrondse parking en de Fabiolalaan.

Deze zal de oude tunnel aan de Voskenslaan vervangen, die verdwijnt in het nieuwe concept. Fase 3 omvat de afwerking van het stationscomplex en de aanpassing van straten en pleinen volgens een nieuw stadsontwerp, waarvan de uitvoering voorzien is tussen 2012 en 2015.

De huidige autotunnel werd in 1913 voltooid. De sloop zal dus hoogstwaarschijnlijk net geen honderd jaar na de openstelling geschieden...

Een gepaste terugblik op de turbulente geschiedenis van dit kunstwerk via persknipsels uit de 'Gazette van Gent'...

24 Januari 1911

Het schepencollege hield in de zitting van de gemeenteraad een vertoog aangaande de overeenkomst met de staatsspoorwegen voor het bouwen van een doorgang voor voetgangers en rijtuigen onder de statie (*waarmee de volledige sporenbundel wordt bedoeld) Gent-Sint-Pieters tussen de Voskensstraat en de Afsneelaan (*thans Koningin Fabiolaan).

Het ontwerp tot hervorming van de spoorbanen Gent-Oostende en Gent-Kortrijk, te leggen op een hoogte tussen de Kortrijksesteenweg enerzijds en de grenzen van het grondgebied van de gemeenten Drogen en Sint-Denijs-Westrem anderzijds, werd op 5 september 1901 voor onderzoek overgemaakt aan het stadsbestuur.

Zodra de werken waren aangevat en men de doorgang onder de Meersstraat (* thans Aaigemstraat) en de spoorovergang van de Ganzendriesstraat zag doden, rezen talrijke klachten op. Gezamenlijke verzoekschriften werden ingediend, vooral vanwege de aanpalende landbouwers, die zich bekloegen over de grote omweg die zij zouden moeten maken voor de bebouwing van hun landerijen, die langs beide kanten van het spoorterrein liggen.

Het stadsbestuur ondersteunde die aanklachten. De minister van Spoorwegen besliste een spoorwegdoorgang voor voetgangers in te richten van 3,25 meter breed.

Op 8 juni 1905 vroeg het schepencollege deze doorgang een voldoende breedte te verlenen om het verkeer toe te laten van rijtuigen. Het hoger bestuur stemde er in toe de breedte op 10 meter te brengen en later een tunnel aan te leggen onder de statie Gent-Sint-Pieters.

Nieuwe stappen werden gedaan in 1906 en 1907 en uiteindelijk, op 7 november 1908, verkreeg de stad een schets, voorgeschreven door de dienst *Wegen en Werken*, die in een tunnel voorzag van 10 meter breed.

Studies werden aangevangen onder opzicht van de wegenis en op 28 mei 1909 zond het schepencollege aan de minister van spoorwegen een gewijzigde schets, zowel onder opzicht van de uitkomst van de tunnel als voor wat de breedte betrof, alsook een gezamenlijk plan van de wijk. Daarop waren de grote wegen aangeduid die de stad binnen een niet ver verwijderd tijdsverloop wil tot stand brengen en een breedte van 20 meter rechtvaardigt voor de besproken gemeenschap.

De noodzakelijkheid van een viaduct voor het verkeer tussen de stad en de omliggende gemeenten Sint-Denijs-Westrem en Afsnee was onbetwistbaar. Dwars door een wijk die zich volop uitbreidde kon men geen onmetelijke dam laten opwerpen die, in strijd met hetgeen gebeurt voor de versterkingswerken, nooit zou weggebroken worden. De schade zou dus onherstelbaar zijn indien men geen doorgang voorzag in verhouding tot de latere belangrijkheid van het verkeer.

Terwijl het spoorwegbestuur zeven viaducts liet bouwen tussen de Schelde en de Kortrijksesteenweg, voorzag het maar één enkele tussen de Kortrijksesteenweg en de Leie, een afstand van meer dan 1700 meter en dan nog een volstrekt onvoldoende.

Op 4 september 1909 berichtte de hogere overheid dat volgens haar de voorziene breedte van 10 meter op een lengte van 120 meter meer dan voldoende was om in alle behoeften van het verkeer te voorzien, zowel voor voetgangers als voor rijtuigen, zelfs wanneer men aannam dat de wijk aan de overzijde van de statie zich binnen zeer korte tijd zou uitbreiden.

Nochtans, indien de stad deze breedte volstrekt wenste te zien vermeerderen, kon haar slechts voldoening worden gegeven op uitdrukkelijke voorwaarde dat alle bijgevoegde werken en uitgaven die uit deze wijziging zouden voortvloeien, ten laste van de stad zouden vallen.

Dan volgden drie oplossingen, waarvan de beste een ondergrondse doorgang voorzag van 20 meter, met metalen gewelven op kolommen. Die bijkomende uitgave beliep echter 300 000 frank.

Onderhandelingen in dat opzicht hadden plaats tussen het schepencollege en de minister van Spoorwegen, met als gevolg een nieuwe brief van het gemeentebestuur op 7 april 1910, met een plan waarop de plaats van de gewijzigde

tunnel werd aangewezen en al de bewijsredenen bevatte in het voordeel van het openen van een verkeersweg van 20 meter breedte, zonder de geldelijke tussenkomst van de stad.

Op 8 september 1910 deed het spoorwegbestuur aan de stad de voornaamste voorwaarden kennen die zouden opgelegd worden voor het verbreden van de ondergrondse doorgang op 16 meter:

- de staat zou niet meer delen in de kosten van de wegeniswerken aan de Sint-Denijslaan, de Meersstraat en de Afsneelaan, waar een tussenkomst van 50% was aangegaan;
- de staat zou verzaken aan het bouwen van een afsluiting van bouwkundig uitzicht langs de Stropiaan (*thans Burggravenlaan), die zou vervangen worden door een haag met groeiende planten welke een metalen afsluiting zouden verbergen;
- de stad zou de wegeniswerken van de tunnel voor haar rekening nemen. De kleinste breedte die kon aangenomen worden was 18 meter: 14 meter steenweg en twee voetpaden van 2 meter;
- de staat zou een gemetselde tunnel maken in plaats van een metalen viaduct die eerst voorzien was, wat de onkosten vermindert, de verlichting beter verdeelt, minder gevaar oplevert voor doorsijpeling en minder ongemak door het overdreven gerucht van een metalen brug.

Opnieuw werd onderhandeld en op 6 december 1910 nam het beheer eindelijk aan een tunnel in metselwerk te doen bouwen van 19 meter breed en 120 meter lang, geheel op kosten van de staat, onder volgend voorbehoud;

- de stad staat kosteloos aan de staat een grond af, gelegen langs de Clementinalaan, welke paalt aan het ontvangstgebouw;
- de stad zal er van afzien de tussenkomst te vragen van de staat in de onkosten van de kasseien van de verlegde Meersstraat;
- de staat is niet verplicht langs de Stoplaan een kunstafsluiting te plaatsen.

De tweede en de derde bepalingen waren de herhaling van een eerder voorstel en konden aangenomen worden, maar de eerste bevatte een strook grond van ongeveer 2000m² oppervlakte die een aanzienlijke waarde had.

Dit lot werd geruild tegen een streep van 2125 m² van de koopwarenkoe, die de westelijke grens uitmaakt van de standplaats der rijtuigen, om een rechtstreekse en gemakkelijke toegang te verlenen tot de nieuwe tunnel.

Na nieuwe onderhandelingen en een bijzonder onderhoud ter plaatse met de beheerder-voorzitter De Rudder, werd overeengekomen dat de grond in ruil door de stad afgestaan, ongeveer 6 meter voorgevel zou hebben en een oppervlakte van 120 m². Hij zou dienen voor het bouwen van een woning voor de statieoverste.

In deze voorwaarden mogen de bepalingen goedgekeurd worden van de over-

eenkomst, gevoegd bij de brief van 6 december 1910, die op gelukkige wijze een einde stelt aan een zeer belangrijk geschil.

31 Januari 1911

In de gemeenteraad werden de verdragen met de staat besproken tot het bouwen van een doorgang van 19 meter onder de statie Gent-Sint-Pieters.

De heer burgemeester Braun betoogde dat men hem destijds verzekerd had dat de stad niet in het minst moest tussenkomen in de kosten, indien het schepencollege zich tevreden stelde met een doorgang van 15 meter en de staat alles zou betalen.

Waarom dient men inderdaad een breedte te hebben van 18 of 19 meter, als de voornaamste straten van de stad maar 12 meter breed zijn?

Verder beknibbelde hij zekere punten van de overeenkomst en betreurde dat het schepencollege thans door grondafstand aan de staat een geschenk van 154 000 frank doet, alleen om de tunnel drie meter breder te krijgen. Daarom zou hij tegen de besluiten van het verslag stemmen.

De heer Siffer vond dat men de toekomst moet vooruit zien en betwistte dat er een geschenk aan de staat zal worden gedaan. Het algemeen uitzicht zou er bij winnen en de gronden die voorbij de tunnel liggen zouden meer waarde verkrijgen.

De heer schepen Vandewijvere betwijfelde of de heer Braun kon verkrijgen dat de tunnel op een breedte van 15 meter zou gebouwd worden zonder dat de Stad diende tussen te komen. "Nooit was er destijds een officiële onderhandeling. De heer Siffer is er na lang discuten in gelukt een brede tunnel te verkrijgen." Hij beweerde dat de heer burgemeester met zijn overeenkomst van 1901 een misslag heeft begaan, aangezien hij toen op die plaats geen verkeersweg voorzag.

De besluiten van het verslag werden aangenomen met 22 stemmen tegen 12.

21 Maart 1911

Men is nabij Gent-Sint-Pieters volop aan het werk voor de voltooiing van de lijn Gent - Brussel-Zuid, die het volgend jaar in dienst zal komen.

De grondvesten voor de viaduct onder de statie die rechtover de Voskensstraat (*thans Voskenslaan) zal uitkomen, zijn voor een groot deel voltooid. De grote moeilijkheid bij deze onderneming is, dat men slechts bij gedeelten tewerk kan gaan. Aangezien de spoordienst niet mag onderbroken worden zal men de

banen op het nieuwe peil telkens moeten verleggen om te kunnen voortwerken.

3 Mei 1911

De werken aan het nieuwe baanvak langs de Sint-Denijslaan zijn sedert zaterdag stilgelegd, doordat het eerste deel van de grote viaduct tussen de Afsneelaan en de Voskensstraat aan het zakken is gegaan. Het is te hopen dat de onderbreking niet lang duurt, want de tijd voor het voltooiën van de viaduct is reeds kort genoeg.

19 Mei 1911

Het Uitvoerend Comité der Wereldtentoonstelling maakt zich bezorgd over de toestand welke geschapen is door een ongeval aan de bouw van de tunnel dichtbij de statie Gent-Sint-Pieters. Het heeft echter van de heer minister van Spoorwegen de verzekering gekregen dat het in niets de voltooiing van de werken zal hinderen.

17 Juni 1911

Het deel van de viaduct tussen de Afsneelaan en de Voskensstraat dat afgekeurd werd omdat het een weinig inboog, moet worden afgebroken.

5 September 1911

De opbouw van de nieuwe Sint-Pietersstatie gaat goed vooruit en men voorziet dat ze zoals aangekondigd tegen het einde van het aanstaande jaar zal voltooid zijn.

Het zou zo niet geweest zijn met de inrichting van de tunnel, indien het spoorwegbestuur geen krachtdadige maatregel had genomen. Dit gedeelte van het werk werd aan de eerste aannemer ontnomen, daar zekere bepalingen van het lastenboek niet werden uitgevoerd en toevertrouwd aan een andere die zijn taak voor de opening van de aanstaande Wereldtentoonstelling moet voltooid hebben. Men heeft echter nog niet terug de hand aan het werk geslagen.

14 Oktober 1911

De werken langs de Sint-Denijslaan zijn volop hernomen. De cirkelvormige tunnelmuren worden weer opgebouwd. De eerste viaducts zijn tot onder de grondvesten uitgedolven en zullen gans worden vernieuwd.

11 December 1911

Sedert enige tijd zijn de werken aan het baanvak Gent-Sint-Pieters snel vooruitgegaan. De stutmuur langs de Sint-Denijslaan schiet goed op en hetzelfde kan gezegd worden voor de herop te bouwen delen van het viaduct, in vervanging van de afgekeurde. Wanneer de tunnel onder het eigenlijke baanvak gevorderd is zal men een paar sporen verleggen op de opgehoogde dam en zullen de treinen over de viaduct van de Kortrijksesteenweg kunnen rijden.

13 Januari 1912

Het eerste deel van de viaduct rechtover de Voskensstraat is voltooid. De draagbogen zijn er van onder genomen en een eind verplaatst om een tweede deel te beginnen bouwen. De stutmuur langs de Sint-Denijslaan is grotendeels afgewerkt.

19 Februari 1912

Als men een paar weken niet langs de Sint-Denijslaan is geweest, staat men verbaasd over de vordering van de daar aan gang zijnde werken. De stutmuur van de spoorbaan is bijna voltooid tot aan de Voskensstraat. Van de grote viaduct die de Sint-Denijslaan met de Afsneelaan moet verbinden onder de spoorweg zijn een paar delen gans gereed.

Men voert ijverig de aarde aan om het noodzakelijk peil te bereiken. Ballast voor de spoorbaan werd in grote hoeveelheden ter plaatste gebracht. Weldra zal men de sporen verleggen over de voltooide delen van de viaduct, want men zal trapsgewijze moeten vooruitgaan om de gewone spoorwegdiensten niet te belemmeren.

2 Mei 1912

Op het spoorvak gaan de werken goed vooruit. Van de grote viaduct voor het verkeer van personen en rijtuigen is een ruim gedeelte afgewerkt. De ballasttreinen rijden er al over.

9 Juni 1912

Alles doet voorzien dat binnenkort de treinen die te Gent-Sint-Pieters moeten stoppen, over de opgehoogde baan zullen rijden. De nieuwe overgangsbruggen en viaducts werden reeds officieel beproefd.

In het begin van de maand juli zal heel het spoorwegverkeer over de nieuwe banen gebeuren, teneinde te kunnen overgaan tot het voltooien van de grote viaduct voor het publiek tussen de Afsneelaan en de Sint-Denijslaan.

30 Juni 1912

Sedert gisteren rijden de treinen Gent - Kortrijk en Brussel - Gent - Oostende op de opgehoogde spoorbaan. Door de verandering in de dienst is de spoorwegovergang aan de Kortrijksesteenweg tot iedereen's vreugde afgeschaft.

16 Oktober 1912

Naar men verzekert wordt de statie Gent-Sint-Pieters bepaald op 19 november aanstaande in gebruik gesteld. Er zullen echter nog maanden verlopen vooraleer de eigenlijke baandienst er geheel en al zal kunnen geregeld worden. Zolang de grote viaduct die de openbare gemeenschapsweg wordt tussen de Afsneelaan en de Sint-Denijslaan niet voltooid is, kunnen zeven spoorbanen van de twaalf niet worden aangelegd.

5 Januari 1913

Weldra zal men beginnen met op het nieuwe baanvak de sporen te leggen, zodra de dienst tegen het aanstaande seizoen dat op 1 april begint, niet de minste onderbreking moet lijden. Daartoe moet echter meer bedrijvigheid komen bij de bouwwerken van de grote viaduct tussen de Afsneelaan en de Sint-

Denijslaan, want die is nog maar voor de helft klaar.

28 April 1913

De tunnel tussen de Sint-Denijslaan en de Afsneelaan is eindelijk voltooid.

De viaduct naast het Sint-Pietersstation

4 November 1918

In de week van 20 tot 26 Oktober werden in de stad tientallen bruggen door de Duitse genie ondermijnd en van obussen voorzien, om ze bij de aftocht op te blazen.

Vrijdag 1 November, hoogdag van Allerheiligen, werden tijdens de hoogmis in de kerk van Sint-Pieters-Aalst oorverscheurende slagen gehoord. De Duitsers hadden de spoorbanen in de Sint-Pietersstatie in de lucht doen vliegen. De doorgangen voor de reizigers waren ingestort, de viaducten aan de Krijgslaan en de Kortrijksesteenweg vernietigd en de tunnel naar de Voskensstraat op twee plaatsen zwaar beschadigd.

Zaterdagmorgen viel hetzelfde lot ten deel aan de overige viaducts van de nieuw aangelegde spoorlijn naar Brussel.

24 April 1919

Men is dichtbij het ontvangstgebouw van de Sint-Pietersstatie bezig met het plaatsen van de nieuwe gewelven van de grote tunnel die de Maria-Hendrikaplaats verbindt met de Sint-Denijslaan.

18 Juli 1919

Op 1 Juli zijn voor de eerste maal de treinen van de lijn Brussel - Oostende binnen de statie Gent-Sint-Pieters aangekomen. Daardoor werden de nieuwe spoorlijnen over de herstelde viaducten ingehuldigd.

De schone kunstwerken van de Voskensweg, de Kortrijksesteenweg, de Krijgslaan, de Zwijnaardsesteenweg, de Uilkensstraat en de Ottergemsesteenweg, destijds zo zeer bewonderd, zijn hersteld en de bruggen over de Schelde en de Leie zijn op goede weg van heropbouw.

30 Maart 1925

De buurttram Geraardsbergen - Herzele - Gent, die zijn eindpunt heeft aan de Sterre, zal vanaf dinsdag 31 Maart langs de Voskensweg en onder de viaduct tot op het plein voor de statie Gent-Sint-Pieters voortlopen.

9 Oktober 1927

Gisteren heeft rond 7 uur 30 in de morgen onder de viaduct van de Sint-Pietersstatie een botsing plaats gehad tussen de buurttram naar Geraardsbergen en de beerwagen van Leon Devreese uit de Stroplaan. Er is enkel stoffelijke schade.

11 December 1929

Van verschillende zijden doet men opmerken dat aan de Sint-Pietersstatie wat meer politietoezicht zou moeten zijn. Nabij de grote viaduct naar de Voskensweg worden meisjes lastig gevallen en verder treft men er soms kerels aan die met weinig goede inzichten zijn beziel. Opedragen aan wie het gaat!

23 Juni 1930

Onder het gewelf dat het Maria-Hendrikaplein met de Voskenslaan verbindt was het tot nog toe ‘duister op vele plaatsen’. Thans is daar het gaslicht in werking gesteld. We hopen dat nu ook verbetering zal worden gebracht aan de bestrating.

9 Oktober 1931

De lange, sombere viaduct onder de spoorweg aan Gent-Sint-Pieters wordt wat opgeknapt. Gans het gewelf en de zijmuren werden wit geverfd met een soort spuit.

Het stelsel zal evenwel verplichten de operatie nog een paar malen te herhalen, want de eerste *couche* dekt onvoldoende en is overigens nog niet volledig af.

Hoe het ook zij, de onderste delen van de zijmuren zullen toch een zuivering moeten ondergaan, want nu is de witte verf in ontelbare strepen langs de wanden afgevluid en dat is ver van mooi!

Erik De Keukeleire

Fragmenten uit ‘Station Gent-Sint-Pieters ‘1832-1940)’ - 344 pagina’s - oktober 2004 - uitgave in eigen beheer.

ELF GENTSE BAKKERS AAN DE EER TIJDENS EEN PLECHTIGE VERGADERING OP HET STADHUIS VAN GENT

Donderdag 2 Maart 1944

Tijdens Wereldoorlog II zal de samenstelling van het meel regelmatig veranderen en van dien aard zijn dat de beroepskennis van de broodbakker zwaar op de proef wordt gesteld om een goed product af te leveren. Door het Stedelijk Laboratorium van Gent werd een onderzoek ingesteld naar de hoedanigheid van ons dagelijks brood. Het kwam er op aan de Gentse bakkers te rangschikken naar hun kunde en eerlijkheid. Zonder voorafgaandelijk te verwittigen werden bij de bakkers steekproeven gedaan. Vooreerst werd van een tiental broden het gemiddeld gewicht bepaald. Van deze tien werd door de controle een brood meegenomen voor verder onderzoek door het Gentse Stadslaboratorium.

Het brood kreeg een nummer zodat bij de keuring en het toekennen der punten niemand wist aan welke bakker het toebehoorde.

Bij de ontleding kwamen de volgende factoren in aanmerking: gewicht, volumen, uitzicht, korst, kruim en doorsnee. Uit dit onderzoek bleek dat 92% der Gentse bakkers als plichtsbewuste vakmensen uit de proef te voorschijn kwamen. Aan elf bakkers werd door het Gentse Stadsbestuur op donderdag 2 Maart 1944 in de Pacificatiezaal van het stadhuis tijdens een officiële plechtigheid een getuigschrift van verdienste aan de elf laureaten toegekend.

De uitreiking vond plaats in aanwezigheid van talrijke bakkers, het stadsmagistraat, de bestuurders der provinciale en stedelijke bevoorradingsdiensten, de afgevaardigden van ambachtswezen van handel en distributie, enz.

Dhr. Aug. De Wilde, schepen van handel, nijverheid en bevoorrading van Gent verheugde zich in een spreekbeurt over de goede resultaten dat het onderzoek had opgeleverd en legde de nadruk op het grote nut van het stadslaboratorium voor eetwarenonderzoek. De bestuurder dhr. Baetslé werd met zijn ploeg, betrokken bij dit onderzoek, gefeliciteerd. De spreker onderstreepte de rol van de bakker in dienst van de gemeenschap en zijn verantwoordelijkheid in deze bange oorlogsjaren. Vervolgens werd door de Burgemeester G. Lefever het getuigschrift van verdienste overhandigd aan de elf Gentse bakkers die hiervoor in aanmerking kwamen. De Burgemeester wees op hun eeuwenoude tradities van beroepsfierheid en eer die het Gentse bakkersbedrijf kenmerkt en begroette het huidig gebeuren als een gelukkig verschijnsel dat het beste mag verhoppen voor de toekomst van het bakkersbedrijf. Ten slotte dankte de voorzitter van de Verenigde Bakkersbazen van Gent en Omliggende, dhr. Maurice

De Smet, het stadsbestuur in naam van zijn vakgenoten met de belofte dat het bakkersgild steeds zijn plicht zou doen voor het heil van de bevolking, zorg dragend dat de eer en goede faam steeds hoog worden gehouden.

Na een geestdriftig slotwoord van dhr. Maurice De Smet werden aan de bekroonde elf Gentse bakkers het getuigschrift van verdienste verleend, die bij de proef in aanmerking kwamen.

Hieronder de namen van de elf bakkers.

Coene Edward, Phoenixstraat 11 Gent - *De Moor André*, De Smetstraat 31 Gent - *De Wilde André*, Hoogstraat 7 Gent - *Hutsebaut August*, Bevrijdingsdreef 299 Gent - *Joncken Pierre*, Moriaanstraat 56 Gent, *Mertens Bruno Maurice*, Bruggesteeweg 55 Gent - *Moerman Georges*, Bevrijdingsdreef 294 Gent - *Pijpaert Gaston*, Populierenstraat 56 Gent - *Sabbe Julien*, Sleepstraat 64 Gent - *Tuytschaever René*, Tolhuislaan 46 Gent - *Van Ceulebroeck Emiel*, Normaalschoolstraat 23 Gent.

Bron: Uit de krant 'Volk en Staat zondag 5, maandag 6 maart 1944'.

In 'Het Bakkersblad 7 maart 1944' en 'Het Bakkersblad 2 mei 1944' verschenen enkele reacties van collega's op de uitslag toegekend aan Gentse bakkers op steekproeven gedaan door het Stedelijk Stadslaboratorium van Gent.

De broden die bij de bakkers voor onderzoek werden afgehaald, dateerden niet allemaal van dezelfde maand. Het blijkt dat de afhaling van het brood over tenminste twee verschillende maanden heeft gelopen, zegge over December 1943 en Januari 1944. In deze periode veranderde de samenstelling van het meel herhaaldelijk. Een brood vervaardigd uit 50% tarwe en 50% rogge heeft een ander uitzicht, kleur en volume dan een brood waarin slechts 38% tarwe voorkomt gemengd met 57% rogge en nog 5% gerst op de koop toe.

Het is onmogelijk een brood te vergelijken dat uit zo sterk van mekaar verschillende grondstoffen werd gebakken. Nochtans mogen wij besluiten dat het Gentse Stadsbestuur bij dit onderzoek de beste bedoelingen heeft gehad, en dat is gebleken, dat de Gentse bakkers doorgaans zeer plichtbewuste en vakkundig goed onderlegde ambachtslieden zijn.

Waar vóór de oorlog de bakkers praktisch alleen van tarwe konden spreken, werd thans ook de rogge en de gerst voor de broodverwerking ingeschakeld. Er werd aangeraden zuurdesem te gebruiken. Aardappelen en droge peulvruchten werden in het meel gemengd om in de broodvoorziening tussen twee oogsten te voorzien.

Vele bakkers kenden zeer weinig van de verwerking van rogge en wisten hele-

maal niet hoe om te gaan met gerst. De rogge- en gerstelementen en voornamelijk hun slijmerige bestanddelen maken het deeg kleverig en moeilijk te bewerken.

Het valt niet te betwisten, de bakkers doen wat ze kunnen.

De ouderen onder ons herinneren zich nog dat naar het einde van de tweede wereldoorlog, de huismoeders twee messen nodig hadden voor het snijden van boterhammen, het ene voor het snijden, en het andere voor het afkrabben van het eerste mes, waaraan het kleverig deeg was blijven hangen.

Roger Tuytschaever

GENTSE MEMORIEDAGEN: 3-4-5-6-7 AUGUSTUS

3 Augustus 1442

Ste-Colette komt te Gent aan om hier een klooster te stichten.
Zie 'Ghendtsche Tydinghen' - 2003 - N° 5 - pp. 336-337.

3 Augustus 1508

Dood van Raphaël de Mercatel.
Zie 'Ghendtsche Tydinghen' - 2002 - N° 1 - pp. 30-31.

3 Augustus 1807

Uitvoering van een doodvonnis op de Vrijdagmarkt.
Het mes van de guillotine is echter zo bot dat het hoofd slechts bij de 3e poging van de beul in de mand rolt.

3 Augustus 1807

Benoeming van Mgr. de Broglie als 19e Bisschop van Gent.
Zie 'Ghendtsche Tydinghen' - 2004 - N° 1 - pp. 28-41.

3 Augustus 1849

Onthulling van gedenkzuil van de Napoleonisten op het Campo Santo.

3 Augustus 1942

De nazis leggen beslag op het Lam Gods te Pau voor de persoonlijke collectie van Hitler.

3 Augustus 1950

Dood van Michel Thiery.

Hij werd geboren op 12 November 1877 als de jongste van 7 kinderen. Na de stadsscholen Begijnhof en Onderstraat ging hij studeren aan de Normaalschool waar hij in 1896 zijn diploma van onderwijzer behaalde als de eerste van zijn promotie.

Na waarnemend leerkracht geweest te zijn aan het Laurent-Instituut werd hij in 1899 benoemd tot onderwijzer in de stadsschool van de Geitestraat. Daar ontwikkelde hij een nieuwe onderwijsmethode die dichter bij de natuur stond. In de klas kwamen er bloeiende planten en zoetwatergedierte en op de speelplaats kwam er een kleine tuin met een vijvertje.

Toen de Universiteit een deel van de verzameling van het onderwijs in de dierkunde aan de Stad schonk, werd onder impuls van Schepen D'Asseler besloten deze verzameling, samen met deze van de Geitestraat, onder te brengen in een 'schoolmuseum'. Maar wanneer men zegt 'museum' moet men ook zeggen 'conservator'. Wie daarvoor aanstellen? De keuze was niet moeilijk en er bestond maar één voor de handliggende kandidaat: Michel Thiery.

In 1923 kreeg hij de opdracht een schoolmuseum met plantentuin in te richten. Hij kreeg aan zijn beschikking daarvoor een oud lokaal van een vakschool voor drukkers in het 'Straatje van Berouw'.

Een betere keus had men natuurlijk niet kunnen maken. De gedreven pionier die hij was, creëerde daar iets dat uniek was in Europa. Een dergelijk school-

museum had men in geen enkel ander land. En ook de tuin, die gelukkig nog bestaat, mag als hoogst merkwaardig beschouwd worden.

Oude Gentenaars zullen zich wellicht herinneren hoe ze éénmaal in het jaar les kregen in het schoolmuseum en dat dit toch een hele gebeurtenis was.

Op 1 September 1943 werd Michel Thiery gepensioneerd en het museum kreeg dan officieel de benaming ‘Stedelijk Schoolmuseum Michel Thiery’.

In 1965 werd begonnen met de overbrenging van het museum naar een vleugel van de gewezen St-Pietersabdij waar het in 1970 officieel geopend werd.

Alles is daar nu wel netjes, maar die speciale sfeer die hing in het Straatje van Berouw is verdwenen. En de evolutie is daar ook van dien aard dat Michel daar niet gelukkig zou mee geweest zijn.

Het ‘Stedelijk Schoolmuseum Michel Thiery’ (een naam die precies zei waarover het ging, werd ook het slachtoffer van de belachelijke manie om aan alle gevestigde waarden een nieuwe onnozele, nietszeggende naam te geven. Het heet nu KINA. Wat een fantastische vooruitgang!

Als men de dag van vandaag in Gent aan een nieuwe straat een naam moet geven, heeft men alle moeite van de wereld om met nog iets zinnigs voor de dag te komen. Men moet zijn toevlucht zoeken naar de naam van een vrouw die net niet omgekomen is in de ramp van de ‘Titanic’.

A propos, bestaat er al een Michel Thierystraat?

4 Augustus 1428

De Schepenen keuren de oprichting goed van een klooster van Ste-Clara (Arme Claren).

4 Augustus 1584

Jan van Hembyze wordt onthoofd op het Veerleplein.

Zie ‘Ghendtsche Tydinghen’ - 2004 - N° 5 - pp. 329-330.

4 Augustus 1787

De kraan aan de Lievekom wordt openbaar verkocht.

Zij was er gekomen rond 1630, maar was nu volledig voorbijgestreefd door de veel eenvoudigere ‘wippe’ aan de St-Agnetekom.

4 Augustus 1819

De eerste steen van de Universiteit in de Volderstraat wordt gelegd door Minister Falck in naam van de koning.

4 Augustus 1832

Er wordt een Beroepshof opgericht in Gent.

24 Augustus 1842

Geboorte van Edmond De Vigne.

Zie 'Ghendtsche Tydinghen' - 1999 - N° 6 - pp. 364.

4 Augustus 1912

Onthulling op de Singel van een gedenksteen aan Daniël Kinet.

Zie 'Ghendtsche Tydinghen' - 2004 - N° 5 - pp. 335-336.

4 Augustus 1922

Eerste opvoering van het 'Nieuw Spelleke van de Muide': Genoveva van Brabant.

Zie 'Ghendtsche Tydinghen' - 2004 - N° 6 - pp. 381-382.

5 Augustus 1529

Vrede van Cambrai.

Dit vredesverdrag, ook genoemd 'La Paix des Dames' omdat ze bewerkstelligd werd door Louise de Savoie, de moeder van François I en Magareta van Oostenrijk, de tante van Keizer Karel, werd ondertekend in de kathedraal van Cambrai.

De koning van Frankrijk verzaakt er aan nog rechten te doen gelden in Italië, hij erkent de volledige soevereiniteit van Keizer Karel over Vlaanderen en Artois. Daarentegen keert Bourgongne terug naar Frankrijk.

5 Augustus 1618

Aartshertogin Isabella schiet op de Kouter de papegaai af van de St-Jorisgilde.

5 Augustus 1677

Blijde Intrede van Mgr. Frans Van Horenbeke als Bisschop van Gent.

Hij was de 10^e in de reeks die in 1568 gestart was met Cornelis Janssen.

Zoals 8 van zijn voorgangers was hij geen geboren Gentenaar. Hij was immers een Brusselaar die in 1629 geboren werd als zoon van een advocaat bij de Raad van Vlaanderen. Op zijn 20e behaalt hij het licentiaat in beide Rechten in Leuven, 6 jaar later wordt hij priester gewijd en 3 jaar nadien is hij kanunnik van het St-Pieterskapittel te Leuven.

Wanneer Karel II, Koning van Spanje hem in 1576 benoemt tot Bisschop van Gent, was hij - zoals men dat noemde - 'Doyen de la Collégiale de St-Pierre' in Leuven.

De koning benoemde wel bisschoppen, maar deze benoemingen moesten toch nog altijd bekrachtigd worden door de Paus. Deze zag er geen graten in en bekrachtigde ze op 24 Mei 1677. Volgde dan de 'inbezitneming' op 1 Juli, de bisschopswijding op 25 Juli en - zoals gezegd - de installatie op 5 Augustus. Hij zou niet lang Bisschop van Gent zijn, want nauwelijks 17 maanden later stierf hij op 49-jarige leeftijd.

De periode waarin hij bisschop was, was nu niet precies een van de rustigste: Vlaanderen had af te rekenen met herhaalde Franse invallen en Gent werd belegerd en ingenomen door de troepen van Lodewijk XIV. Niettegenstaande deze moeilijke tijdsomstandigheden ging Mgr. Van Horenbeke verder met de uitbouw van het Nieuw Seminarie, en met 'nieuw seminarie' bedoelen wij natuurlijk niet het Seminarie op de Reep, maar wat nu gekend is als 'Klein Sint-Bavo' aan de Achtersikkel.

In die tijd werd er van een bisschop verwacht dat hij persoonlijk contact zou nemen met de parochies van zijn bisdom. Mgr. Van Horenbeke heeft zich niet willen onttrekken aan deze plicht en daarbij misschien zijn eigen mogelijkheden overschat. De ene dag in Sinaai, de volgende in St-Pauwels, dan in St-Gillis, Vrasene, enz. Men beweert dat hij een koorts opdeed die veroorzaakt werd door de uitwasemingen van de moerassige grond. Zijn toestand verergerde en in Temse moest men hem de laatste sacramenten toedienen. Na een 6-tal weken was zijn toestand wat verbeterd, maar het was toch nog altijd ziek dat hij naar Gent terugkeerde, waar hij een paar maanden later zou overlijden.

5 Augustus 1799

De fameuze Du Bosch wordt gerevoqueerd.

Zie 'Ghendtsche Tydinghen' - 1999 - N° 3 - pp. 161-162.

5 Augustus 1875

Dood van Louis Minard.

Zie 'Ghendtsche Tydinghen' - 2003 - N° 2 - pp. 107-108.

6 Augustus 1202

Geboorte van Margareta van Constantinopel.

Zij was gedurende 35 jaar Gravin van Vlaanderen.

Men kan zich wellicht afvragen waarom een Gravin van Vlaanderen 'van Constantinopel' genoemd werd. Dit kwam omdat haar vader, Graaf Lodewijk IX, naar de kruistochten trok en aldus de bijnaam 'van Constantinopel' verwierf, een naam die overging op Margareta en op haar oudere zus Johanna.

Toen Boudewijn gedurende de kruistochten omkwam in 1205 was Johanna 5 jaar en Margareta 3 jaar. De Koning van Frankrijk liet de 2 kinderen ontvoeren uit het Gravensteen en opbrengen aan het Franse Hof.

Toen Johanna 12 jaar was werd zij uitgehuwd aan Ferrand van Portugal, Margareta werd uitgehuwd toen ze 10 jaar was aan Bouchard d'Avesnes, die de Koning aangesteld had om de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen te besturen tot aan de meerderjarigheid van Johanna. Wij laten Johanna buiten beschouwing en zullen het verder hebben over Margareta.

Wat kan er terechtkomen van een huwelijk tussen een kind van 10 jaar en een oudere man?

Niet veel goeds natuurlijk. Ook hier niet. Als ze 19 jaar is verlaat ze haar verfoeide man; het huwelijk werd trouwens vernietigd door de Paus. Ze hertrouwt 2 jaar later met Guillaume, Heer van Dampierre. Wanneer zij in 1243 haar zuster Johanna opvolgt als Gravin van Vlaanderen is zij reeds weduwe.

En nu beginnen de moeilijkheden. Van haar eerste man had ze verscheidene zonen die ze nooit heeft kunnen uitstaan. Maar zij had ook zonen van haar 2^e man en tussen beide geslachten ontstaat er een oorlog voor de erfenis van de graafschappen. Tenslotte beslist de Koning van Frankrijk: de d'Avesnes krijgen Henegouwen en de Dampierres Vlaanderen.

Aanvankelijk kwam Margareta goed overeen met Gent dat toen bestuurd werd

Margareta van Constantinopel 1202-1280

door het College der XXXIX. Zij kreeg een geschenk van 2.000 pond en bepaalde schulden van haar zoon werden door de Stad betaald. Deze gestes legden geen windeieren want Gent kon aanzienlijk uitbreiden wegens het feit dat ze bereid was een aantal van haar gronden aan de Stad te verkopen, waaronder de Muide, Overschelde en de Brugse Poort.

Deze goede verhoudingen bleven evenwel niet duren. Het patriciërscollege voerde een tiranniek beleid, maakte zich schuldig aan flagrant machtsmisbruik, stelde zich zelf boven de wet en beschouwde het volk als lijfeigenen. Dit kon niet blijven duren. De bevolking was de misbruiken en de onrechtvaardigheden van de Schepenen grondig beu en in 1275 kwam er een grote volksvergadering waarop ook de Gravin aanwezig was. Wat ze daar hoorde was een voldoende reden om haar het College der XXXIX te doen afschaffen. De Koning van Frankrijk zou het enkele jaren later wel weer aan de macht brengen, maar dat is dan weer een andere historie.

Margareta van Constantinopel stierf op 10 Februari 1280, maar had 2 jaar voordien het bestuur van het Graafschap volledig overgelaten aan haar zoon Gwijde van Dampierre.

6 Augustus 1444

De nieuwe klok Bertolf wordt voor de eerste maal geluid.

Zij was de dag-, werk- en avondklok die de Stad kocht van de Abt van de St-Pietersabdij. Zij woog 4.100 pond.

Ze bezat een hele serie andere namen: Smedeklok, Noenklok, Eenklok, Poortklok, Halfvastenklok.

Van het begin af deugde ze niet en de Abt van St-Pieters zal wel geweten hebben wat hij deed met ze te verkopen. Zij werd niet minder dan 9 maal hergooten, een eerste keer in 1482. Ze werd toen herdoopt in Philip.

Ze barstte in 1572.

6 Augustus 1814

De Engelse delegatie (Amerikaans-Engels Vredesverdrag) komt te Gent aan en stapt af in 'De Gouden Leeuw'. Enkele dagen later verhuisde ze naar de 'Chartreuzen'.

6 Augustus 1846

Stichting door Willem Rogghé van het Willemsgenootschap.

De naam van deze liberale koormaatschappij kwam van Prudens Van Duyse. De vergaderingen gingen door in de 'Café de la Nation' bij de Walpoortbrug, later in de Belgradostraat.

Het luisterde o.m. de toneelvoorstellingen van 'De Fonteyne' op. Er werd uitsluitend Vlaamse koorzang vertolkt.

In 1875 telde het genootschap een 125-tal leden. Het werd ontbonden in 1895.

6 Augustus 1872

Stichting van 'Les Orphéons gantois'.

Het was een Franstalig, liberaal koorgezelschap. Zijn leuze was 'Endurer pour durer'.

Aanvankelijk werd er vergaderd in de 'Salon du Passage' in de Glazen Straat 22. Later gingen de repetities door in de 'Valentino'.

Er waren een 60-tal leden. De dirigent was L. Timmerman.

Tijdens de carnavaldagen deden de leden aan liefdadigheid. In 1880 waren ze uitgedost als Zoeloes en deden een rondgang van 7 uren waarbij er gezongen werd in 12 belangrijke burgercafés.

7 Augustus 1479

De Slag van Guinegate. Ook nog Enguinegatte. (Nabij St-Omer).

Het ging tussen de troepen van Louis XI en deze van Maximiliaan van Oostenrijk. Aan beide zijden vielen ongeveer 9.000 doden, maar tenslotte behaalde Maximiliaan de overwinning.

Het Franse leger werd aangevoerd door de Maréchal de Crèvecoeur, Maximiliaan beschikte over 20.000 man, waaronder de gemeentelijke milities aangevoerd door Jan van Dadizele die op het slagveld tot ridder geslagen werd.

7 Augustus 1795

4000 Franse soldaten, komende van Brussel, arriveren in Gent.

Zij brengen hier, deels bij de burgers, de nacht door.

7 Augustus 1797

Geboorte van Jean-François Lemaire.

Weer een typisch voorbeeld van een van die vele Gentenaars die nu totaal vergeten zijn en die gedurende hun leven heel wat bekendheid en waardering genoten.

Hij volgde Middelbaar Onderwijs aan het Koninklijk College op de Ottogracht.

Op zijn 21ste wordt hij benoemd tot leraar aan het College waar hij enkele jaren voordien nog student was. Hij geeft er de cursus Elementaire Wiskunde, de cursus Hogere Wiskunde wordt gegeven door zijn beroemde stadsgenoot Adolphe Quetelet.

Dit belet hem niet verder te studeren aan de zo pas opgerichte Universiteit waar hij in 1819 een gouden medaille ontvangt voor zijn antwoord op een botanische vraag.

Twee jaar later behaalt hij zijn diploma van Dr. in de Wis- en Natuurkunde met een thesis over de oplossing van differentiaalvergelijkingen. Hetzelfde jaar wordt hij benoemd tot leraar aan het Atheneum van Doornik waar hij belast wordt met de methodiek van het wiskundeonderwijs.

In deze periode blijft hij samenwerken met Quetelet aan wie hij statistisch materiaal levert betreffende de demografische evolutie in Doornik.

In 1826 wordt hier aan de Universiteit de 'School voor Kunsten en Ambachten' gesticht.

In deze school, die later zou uitgroeien tot de Nijverheidsschool, werd een nieuwe leergang opgericht, nl. het 'Onderwijs in de Scheikunde en Werktuigkunde toegepast op de nuttige Kunsten.' Dit onderwijs dat gratis en publiek is, was vooral bedoeld voor fabrikanten, maar kende tevens een groot succes bij meestergasten en bekwame werklieden. Er werden 2 Professoren benoemd: Bergsma voor de Toegepaste Scheikunde en Lemaire voor de Toegepaste Werktuigkunde.

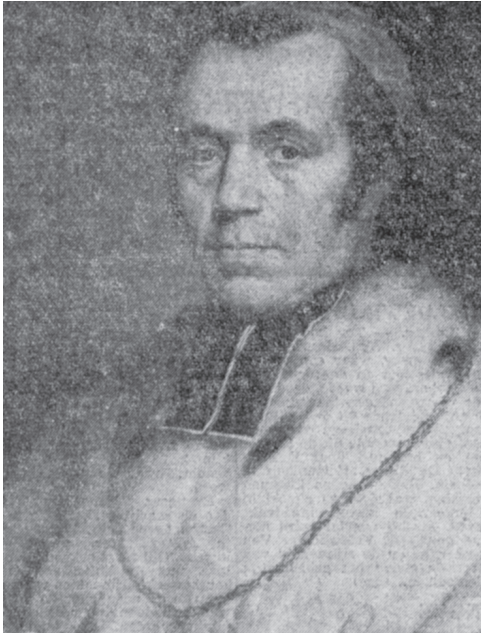
In de 'Wegwyzer van de Stad Gent' kunnen we lezen: "Den hoogleeraar Lemaire geeft in zijn gehoorzaal in het paleys der hoogeschool openbare lessen, te weten: des maendags over de op de Kunsten en Ambachten toegepaste Meetkunde, en die woensdags en vrydags over de Practische Werktuigkunde, beginnende dezelve lessen ten zeven uren des avonds."

Daarenboven werd Lemaire ook belast met de cursussen Meetkunde, Perspectief en Optica aan de Academie.

Na de Omwenteling van 1830 mocht alleen Luik haar Faculteit Wis- en Natuurkunde behouden en Lemaire werd naar daar overgeplaatst. Hij zou er trouwens in 1838 de Rector van worden.

Hij stierf op 31 Oktober 1852 te Geeraardsbergen, nauwelijks 55 jaar oud.

7 Augustus 1838

Mgr. Jean-François Van de Velde 1779-1838

Dood van Mgr. Jean-François Van de Velde.

Deze 20^e Bisschop van Gent werd geboren te Boom op 8 September 1779.

Deze theoloog en gewezen Rector van de Leuvense Universiteit werd afgezet door Jozef II. Vervolgd door de Franse Republikeinen vluchtte hij naar Holland, later naar Duitsland. Hij kwam hier terug na het Concordaat en werd theologisch raadgever van Mgr. de Broglie.

Hij werd benoemd tot Bisschop van Gent op 18 Mei 1829 en als dusdanig gewijd op 8 November 1829. Pieter Van Hanselaere maakte een schilderij van zijn wijding als Bisschop.

7 Augustus 1882

De Gemeenteraad keurt het Zollikofer-DeVigneplan goed met 18 stemmen voor en 6 tegen.

7 Augustus 1905

Geestdriftig onthaal in Gent van de 'Melomanen' die de dag voordien de Eerste Prijs behaald hadden in het Internationaal Zangtornooi te Verviers.

Hugo Collumbien

ENKELE ANEKDOTES IN VERBAND MET HET STAND- BEELD VAN ALBERT I

Het artikel over het monument aan Albert I in GT van juli-augustus II. heeft bij mij enkele herinneringen naar boven gebracht.

Ik heb mijn eerste lessen paardrijden van Marc A. Minne (Vorst, 6/9/1898 – Merelbeke, 25/8/1981) gekregen. Hij hield een kleine manège te Hooglatem van na de oorlog tot de jaren, 70 en was een van de kinderen van de bekende beeldhouwer George Minne. Na het huwelijk van zijn zonen Marc en Paul leefde de man daar alleen. Overdag liep daar tamelijk veel volk rond, maar 's avonds was hij zo eenzaam als een kluizenaar. Mijn ouders verbleven de helft van het jaar op hun buitenverblijf, gelegen op enkele honderden meters van Marc Minne zijn manège. Geregeld ging ik hem dan 's avonds gezelschap houden. Hoewel men daar geen hogeschool leerde, had Marc een enorme paardenkennis en kon men veel van hem leren. Het was ook een kalme man met veel levenswijsheid. Hij zei nooit veel, maar wanneer hij iets zei, was het goed doordacht of pittig humoristisch. Wanneer degenen die die periode beleefd hebben een kwart eeuw na zijn dood elkaar ontmoeten, gebeurt het vaak dat zij op een bepaald moment van het gesprek simultaan denken: "Nu zou Marc dit of dat geantwoord hebben!". Het bewijs dat die persoon een blijvende en sterke invloed op ons gehad heeft.

Het was dus hoegenaamd geen karwei hem te bezoeken. Marc begon dan vaak te vertellen over zijn jeugd. Ik heb zo verschillende anekdotes neergepend, zowel uit de periode dat de kunstenaars van de "groep van Latem" nog onbekend en onbemind waren en het dus financieel moeilijk hadden, als wanneer vader Minne het goed stelde, zijn statig huis langs de Kortrijksesteenweg gebouwd had (later restaurant "Gastounet", rechtover de "Dikke Pier"¹⁾) en tot de adelstand verheven was. Ik vertel wel over die anekdotes in een later artikel.

Op een van die avondlijke bezoeken ging het precies over het ruitersstandbeeld van Albert I. Marc Minne wist me te vertellen dat Domien Ingels een draver gekocht had als model voor dat standbeeld, genaamd "Begonia". Een eigenaardige keuze, want een draver maakt maar zelden een elegant rijpaard (hoewel er uitzonderingen zijn). Dus, brave mensen, indien U wilt opvallen in de file wanneer U aan 't Zuid Gent binnenrijdt, vergeet niet van luid "dag Begonia!" te roepen. U riskeert niet veel, "den Saint Guislain" ligt ver vandaar.

Ik weet niet of het juist is, maar Marc vertelde mij ook dat George Minne lid

was van de jury die de verschillende voorontwerpen van het beeld moest beoordelen. Zijn naam wordt in het artikel van het juli-augustus nummer niet vermeld: ofwel is het een vergetelheid, ofwel was het geheugen van Marc niet meer zo accuraat. In ieder geval ging Minne het model in klei van Domien Ingels bekijken. Albert houdt de teugels in één hand, terwijl de andere arm langs zijn lichaam hangt. Het viel George Minne snel op dat die arm veel te lang was. Albert kon bijna de buik van Begonia kriebelen. Toen hij dat opmerkte antwoordde Domien: “Jamoar, t’es de klei da zich een beetse uitgerokken hé!”.

Naar het schijnt was Domien goed bevriend met Miele Zoetekoeke (burgemeester Emile Braun) en volgens Marc zou dat wel kunnen meegespeeld hebben in de beoordeling van de ontwerpen.

In ieder geval ziet het standbeeld er zo slecht niet uit. De kenners zullen laten vallen dat het paard geen teken van verzameling vertoont. Maar ja, wat wilt ge, ’t is een draver en geen barok paard, en misschien was Albert een betere alpinist dan ruiter. In ieder geval is het standbeeld ondertussen integraal deel gaan uitmaken van het stadszicht. Kinderen hebben onder Alberts blik hun zeilbootjes op de vijver laten varen en zijn gaan “neuten” bij de bediende van de stadparken om ze naar de kant te trekken met zijn net wanneer zij gekapseisd waren. Toen men nog op het gras niet mocht lopen, struikelden wij over de verraderlijke ijzerdraden die op 30cm hoogte waren gespannen en die verantwoordelijk zijn voor het feit dat menige volwassen Gentenaars nu nog met wat stukjes “zenders” in hun knieën lopen. Het beeld is lang het symbool geweest voor vaderlandslievende verenigingen die via het leggen van kransen poogden de media te herinneren dat niet iedereen akkoord was met de separatistische lobby.

Mogen Albert en Begonia daar nog lang waken over de Gentse jeugd, of zij daar met bootjes speelt of aan rollerskating doet.

Frank O. Ödberg

¹ “Dikke Pier” was een typische café routier toen de E17 nog niet bestond en een groot deel van het vrachtwagenvervoer langs de Kortrijksesteenweg gebeurde. De parking stond dag en nacht vol met zware vrachtwagens. Men kon daar een monumentale heerlijke steak-friet eten. In de jaren 50 stond daar nog een orchestrion die door het insteken van een muntstuk begon te spelen. De steenweg had drie rijvakken, hetgeen voor spectaculaire frontale botsingen zorgde. De bewoners, die aan het lawaai gewoon waren, werden ’s nachts wakker wanneer zo’n ongeluk het verkeer onderbrak!

OPLOSSING VAN DE QUIZ 2005

Net voor de jaarwisseling legde ik opnieuw mijn oor te luisteren in bibliotheken en archieven. Het klonk als muziek in mijn oor. Ik heb er werkelijk van genoten. Tal van “kwiesers” en “kwiestertjes” waren op zoek naar de oplossingen van onze puzzel. Na lang en ongedurig zoeken riep zelfs iemand “*hoe durft hij, hij heeft het letterlijk overgenomen uit dit boek*”. Daaraan merk je dan dat ik het gevraagde niet uit mijn duim zuig en mij baseer op bestaande literatuur voor het samenstellen van deze quiz. Hieraan merk je zelfs dat ik ook niet het warm water heb uitgevonden. Om eerlijk te zijn ik heb zelfs het koud water niet uitgevonden.

Er blijken dus veel meer mensen mee te doen aan de quiz dan de oplossingen die we toegestuurd krijgen.

Hierna volgt dan de oplossing van de vraagjes.

1) De naam van deze musicus is Karel Lodewijk **H**anssens; M. Boereboom, Handboek van de muziekgeschiedenis, dl. III, Antwerpen-Amsterdam 1973, blz. 117.

2) We praten hier natuurlijk over “de” **R**oland, die op zijn 60ste nog steeds de rock uit de pan veegt; R.V., Ruwe bolster, zwarte pit: Roland wordt 60, in: Humo, 31 mei 2005, nr. 22/3378, blz. 46-52.

3) Deze naar Rusland uitgeweken Gentenaar was Joseph Ghijs; A. Vander Meersch, **J**oseph Ghijs, in: Biographie Nationale, VII, 1880-1883, kol. 745.

4) De opdrachtgever van het Holyroodaltaar van Hugo van der Goes was Edward **B**onkil; M.J.Friedländer, Hugo van der Goes, Early Netherlandish Painting, vol. IV, Leiden-Brussel 1969, blz. 70, nr. 12.

5) Integenstelling tot het fiasco van zijn optredens te Brussel, te Antwerpen en te Brugge mag het concert van Nicolo Paganini te Gent op 21 maart 1834 een triomf genoemd worden, U.B.G.? Vliegende blaadjes.

6) “Tjoak woar es Ivo, Ivo woar es Tjoak...”. Deze reuzen stellen Ivo de Knuist en Tjaak de Spille voor; U.B.G., Vliegende blaadjes.

7) Deze trompetten werden vervaardigd door Johann-Wilhelm **H**aaS;

Y. Hollebosc-Van Reck – I. De Keyser, *Catalogus van de muziekinstrumenten, Stad Gent Oudheidkundige Musea, Bijlokemuseum, Gent 1978, blz. 36-37, nr. 53.*

8) Deze musicus die in 1902 het levenslicht zag te St.-Amandsberg was Pierre Tuypens. Ondanks zijn opleiding als architect is hij heel zijn leven trouw gebleven aan de muziek.

9) Deze voor die tijd vrij progressieve orgelbouwer was Jacob van den Eeckhoute de Oude; M.A.Vente, *Het geslacht Van den Eeckhoute, in: De Schalmei, III, 1946, blz.2-5.*

10) Deze moderne componist noemt Karel Goeyvaerts, H. Sabbe, *Goeyvaerts Karel, in: Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen, dl. III, Antwerpen 1973, blz. 168.*

11) De naam van deze orgelist is Jacob Buus; Ch. Van Den Boren, *Geschiedenis van de muziek in de Nederlanden, Antwerpen 1948, blz. 347-349.*

12) Deze wonderdocter noemde Benjamin Blakeley, maar liet zich Sequah noemen; J.De Vuyst, *Weer een vreselijke ramp, in: Op harpen en snaren Volksmuziek, volksdansen, volksinstrumenten in Vlaanderen, Antwerpen 1983, blz. 34.*

Met de “*letterkens*” die u selecteerde kon U hopelijk onze hoofdvraag beantwoorden. De naam die we zochten was Jacob Obrecht. Evident was dit niet. Van den Borren, o.c., blz. 160 schrijft dat deze beroemde polyfonist uit Noord-Brabant stamt. De Winkler Prins Encyclopedie, o.c., dl. IV, blz. 414, wil hem het levenslicht laten zien in Bergen-op-Zoom. Andere historici noemen hem een Leuvenaar, een Antwerpenaar, enz.. Het was een Nederlander R.C. Wegman, *Het “Jacob Hobrecht”portret: enkele biografische observaties, Musica antiqua, VIII, 1991, blz. 153-154* die aantoonde dat deze wereldberoemde componist geboren werd in een stad, die opnieuw in dat verband te kort schoot: Gent. Na een klein recentelijk onderzoek door ons blijkt dat Gent de enige stad in Vlaanderen is waar de naam (H)O(o)brecht regelmatig vermeld wordt in de archieven. De leden van deze familie zijn voornamelijk “scipmannen”, kruideniers en stadsmuzikanten.

Dezelfde auteur, *Born for the Muses, The life and Masses of Jacob Obrecht, Oxford 1994*; kon ook de opduikende argumenten weerleggen dat Obrecht

niet in Gent geboren zou zijn, door aan te tonen dat de Brabantse homonimen waarmee men deze componist wil vereenzelvigen reeds voor 1500 overleden waren. De polyfonist overleed in 1505.

Het prachtige portret van Jacob Obrecht dat thans op naam staat van Memling (een mening waarover de laatste letter nog niet geschreven blijkt te zijn) werd in 1993 geveild bij Sotheby's en werd aangekocht door het Kimbell Art Museum te Fort Worth, waar het zich thans bevindt.

Hieronder tref je dan de uitslag aan samengesteld door het wakend oog en oor van de jury. Oog om oog, tand om tand is zijn leuze. Hij is "*Streng maar rechtvaardig, niet te zachtaardig, zet al die zakkenwassers maar eens in hun ondergoed, streng het moet!*". We eindigen hier met het lied van de rechtvaardige rechters, maar u weet ook, mijn beste quizzers, dat er sinds 1934 geen "*Rechtvaardige rechters*" in Gent meer zijn.

De luidruchtige quizmaster

ENKELE WOORDJES COMMENTAAR

Onze Quizmaster heeft het nog maar eens bruin gebakken. Hij is er in geslaagd er voor te zorgen dat wij slechts 3 antwoorden ontvingen. Een absoluut minimum tot hiertoe. Wel moeten wij toegeven dat het 3 correcte waren. De puzzel was dus wel oplosbaar, maar slechts voor superbegaafden.

De eerste binnenkomende antwoorden kwamen van de heren **Arthur De Decker** en **Guido De Bruycker**. Die hebben samen gezweet (dat mag natuurlijk) op wat zij een 'aartsmoeilijke' puzzel noemden.

De 3e laureate is een habituée van deze jaarlijkse rustversturende lectuur, namelijk Mevrouw **Paula D'haen**. Ook zij heeft het over de moeilijkste quiz. Proficiat aan deze 'cracks'.

Hoeveel van onze lezers de quizmaster naar de Hel gewent hebben, hebben wij niet kunnen achterhalen, maar het zal zeker een getal geweest zijn met minstens 2 cijfers.

BIBLIOGRAFIE

In ‘Ghendtsche Tydinghen’ 2005 - N° 5 - p. 350 meldden wij de verschijning van een roman van Nicole Verschoore (Les Parchemins de la Tour. Politique et passion. 1830).

Een verhaal dat zich afspeelt in onze stad in de jaren 1827-1832.

Bij Uitgeverij “Le Cri” is nu het tweede luik verschenen van dit historisch fresco, “**Le Mont Blandin**”.

De titel zegt duidelijk waar het verhaal zich afspeelt. Het boek bevat 139 bladzijden en kost 18 euro (726 fr.) Onder meer te bekomen bij het Liberaal Archief - Kramersplein 23 te 9000 Gent.

Het Davidsfonds Leuven publiceerde “**Het Lam Gods**” van de hand van Peter Schmidt.

Velen zullen wellicht de bedenking maken: “Nog maar eens het Lam Gods, hoeveel boeken zijn daar al niet over verschenen, raakt men dan nooit uitgepraat, is daar nog iets over te vertellen dat wij niet wisten?”

Om de waarheid te zeggen, dat dachten wij ook toen wij vernamen dat dit boek verschenen was. Wij zijn het dan maar beginnen lezen en onmiddellijk werden wij geboeid. Het is zeer merkwaardig, maar er schijnt een betovering uit te gaan van dit magisch werk. Moest men ons vragen: “Welk is de mooiste schilderij aller tijden?” dan zouden wij onmiddellijk zonder aarzelen zeggen: “Het Lam Gods”.

Het is in feite normaal dat dit onderwerp blijft boeien en dat men er inderdaad niet uitgesproken over raakt.

In een eerste hoofdstuk heeft Peter Schmidt het over de geschiedenis van het retabel, de talrijke lotgevallen die het in de loop der tijden onderging en bedenkingen bij het onoplosbaar probleem “wat schilderde Hubert en wat schilderde Jan?”

Het tweede hoofdstuk behandelt “Het Theologisch Programma van het Lam Gods”, de interpretatie ervan en haar problemen.

In het derde hoofdstuk worden de 24 panelen, één voor één besproken.

Het boek heeft een formaat van 24,5 x 29 cm en telt 144 bladzijden. Het kost 34,50 euro (1.392 fr.). Dat is niet goedkoop, wij weten dat ook, maar een dergelijk boek kan niet verkocht worden aan de prijs van een stationromannetje en wanneer men bedenkt dat het 100 prachtige kleurenfoto’s bevat, waarvan de meesten op een volle bladzijde, dan is die prijs zeker niet overdreven.

Het boek bestaat ook in het Engels en in het Spaans. De zakenwereld beschikt daardoor nu over een gedroomd relatiegeschenk.

Wie het boek niet mocht vinden in de handel kan nog altijd contact nemen met het Davidsfonds Leuven - Blijde Intredestraat 79 te 3000 Leuven. Tel. 016 230 55 33.

Van de hand van Maarten Van Ginderachter verscheen bij Lannoo **“Het Rode Vaderland”**. De vergeten geschiedenis van de communautaire spanningen in het Belgische socialisme vóór WO I.

Het gaat over de houding van de socialisten tegenover hun vaderland vóór de Eerste Wereldoorlog. Niet alleen de taalkwestie zorgde voor onenigheid tussen de Vlaamse en de Franstalige socialisten, maar ze bleken ook een andere opinie te hebben over wat hun vaderland was.

Maarten Van Ginderachter heeft gedurende verschillende jaren deze zaak onderzocht en heeft een nieuw licht geworpen op deze kwestie en verkeerde voorstellingen ervan opgeruimd. Dit thema werd, voor zover ons bekend, nog niet grondig behandeld. Ook aan de verhoudingen tussen de Vlaamse socialisten en de Vlaamse Beweging wordt aandacht besteed.

Wanneer wij de verschijning van dit boek hier vermelden is dit wegens het feit dat men niets over het Belgische socialisme kan schrijven zonder daarbij uitgebreid de rol te citeren die Gent daarbij gespeeld heeft.

Het boek behandelt niet uitsluitend het vermeld thema, maar kan met zijn 494 bladzijden ook beschouwd worden als een interessant verhaal over het ontstaan en de evolutie van het Belgisch socialisme.

Het boek heeft een formaat van 15,5 x 24 cm. en kost 29,95 euro (1.208 fr.) Te bekomen in de boekhandel.

Eveneens bij Lannoo verscheen, van de hand van Andreas Stynen, **“Een geheugen in fragmenten”**. Heilige plaatsen van de Vlaamse beweging.

Het gaat hier over de functie en de evolutie van een aantal plaatsen en symbolen die een belangrijke rol gespeeld hebben in het Vlaamsnationaal verleden. Hoofdstukken zijn gewijd aan de Groeningekouter, de “Alhambra” in Brussel, het Campo Santo te St-Amandsberg en het Schoonselhof in Antwerpen waar tal van prominente Vlaamse figuren begraven liggen.

In dit 424 bladzijden tellend boek wordt een belangrijk deel gewijd aan het Campo Santo, de reden waarom wij het hier vermelden.

Het heeft een formaat van 15,5 x 24 cm. Geïllustreerd. Te bekomen in de boekhandel.

Ter gelegenheid van de tentoonstelling over **Frans Masereel** die van 21 Oktober 2005 tot 15 Januari 2006 doorging in het Museum voor Schone Kunsten (tijdelijk in de Leopoldskazerne) verscheen Cahier N° 6 van het

Museum, anders gezegd de catalogus van deze tentoonstelling.

Dit cahier bevat, onder meer, een beknopte biografie van Masereel, een tiental foto's, pentekeningen en een 50-tel houtsneden.

Het heeft een formaat van 21,5 x 26,5 cm, telt 71 bladzijden en kost 15 euro (605 fr.)

Te bekomen in het Museum in de Leopoldskazerne.

Nog steeds bij Lannoo verscheen in de serie "Taal in stad en land" 7 boekjes over de Vlaamse dialecten, namelijk:

Belgisch Limburgs

Frans Vlaams

Brussels

West-Vlaams

Brabants en Antwerps

Stads-Antwerps

Oost-Vlaams

Dit laatste boekje werd opgesteld door Professor Johan Taeldeman.

Typisch voor Oost-Vlaanderen is dat onze provincie het meest versneden dialectlandschap heeft, met twee dialecteilanden: Gent en Ronse.

Onnodig te zeggen dat dit zeer interessante lectuur is. Wat ons is opgevallen is dat bepaalde woorden en uitdrukkingen die opgenomen werden in andere delen als typisch voor deze streek, bij ons ook volledig courant zijn.

Deze boekjes hebben een formaat van 13 x 19,5 cm en kosten 12,50 euro (504 fr.) Dit over het Oost-Vlaams telt 123 bladzijden.

Einde verleden jaar verscheen het 42e Jaarboek van de Heemkundige Kring "De Oost Oudburg".

Deze keer telt het niet minder dan 384 bladzijden.

Twee interessante Gentse onderwerpen hebben wij geboeid gelezen: "**De geschiedenis van de werkhuizen Carels-SEM-ACEC Gent**" door Marcel Vander Straeten en "**Het Gents politiekorps tijdens de Tweede Wereldoorlog**" Deel 1 door Geert Geers.

Prijs van dit Jaarboek voor niet leden: 12,50 euro. Leden van deze Kring ontvangen het gratis.

Eveneens verleden jaar verscheen Deel XXX van de "Verhandelingen" van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent". Het is volledig gewijd aan een studie van Koen Lamont over "**Het wereldbeeld van een zestiende-eeuwse Gentenaar Marcus van Vaernewijck**". (365 bladzijden).

Prijs van het boek voor niet-leden: 21,25 euro (857 fr.) Leden van de Maatschappij ontvangen het gratis.

Hugo Collumbien

VRAAG EN ANTWOORD

Op de vraag van de heer **P. Dhanens** (Gh. T. 2005 - N° 6 - pp. 412-413) kregen wij de volgende reactie van de heer **B. Cruyt**:

“In 1984, ter gelegenheid van een bezoek aan het IMPERIAL WAR MUSEUM in London bracht ik, als souvenir, een stukje Gentse geschiedenis mede, het boekje “WARNEFORD - V.C. - The first Naval Airman to be awarded the V.C.” (21,8 x 15,5 - 128 blz.)

Een zeer verzorgd werk, rijkelijk geïllustreerd, van de hand van Mary Gibson, a “cousin” van onze vliegenier, Reginald Alexander John Warneford, bijnaam REX. Het boek telt 17 hoofdstukken en omvat een bladzijde Bibliografie plus Index.

V.C. betekent Victoria Cross en Warneford verkreeg ook de Légion d’Honneur.

Wij kennen voldoende het hoofdstuk met Zeppelin L37. Warneford steeg op van Veurne met een Morane Saulnier L 3253. Wij vernemen verder dat hij Parijs bezocht heeft in een Hispano Suiza, met aan het stuur Barones Raymonde de Laroche, de eerste Franse vliegenierster.

Warneford overleed, nog jong, kort nadien bij Parijs in een vliegtuigcrash. (°15-X-1891 - † 17-VI-1915).

De heer Cruyt voegde aan zijn brief een fotocopie van een bladzijde uit dit boek. Daarin kunnen wij lezen: “Aboard the Zeppelin there was sudden apprehension at the sound of gunfire. Oberleutnant Otto von der Haegen and his crew...”

Het gaat hier dus wel over een **VON** en niet over een **VAN**.

Vraag van de heer **Rudy van Elslande**

Alhoewel Horta vroegtijdig naar Brussel verhuisde, waar hij verder heel zijn leven werkzaam was, bleef hij contacten onderhouden met zijn geboortestad Gent. Enkel twee van de drie woningen van deze architect aan de

Twaalfkamerenstraat zijn bekend in de Arteveldestad. Op 25 juni 1885 diende juffrouw Geenens een bouwaanvraag in voor deze drie woningen.

Talrijke auteurs over Horta dienden een verzoek in bij de Gentse burgerlijke stand om iets meer te weten over deze vrouw. De burgerlijke stand kon geen spoor weervinden in de bevolkingsregisters van die tijd.

Horta vermeldde in zijn memories dat deze woningen die hij uitvoerde met de beeldhouwer Hyppoliet Leroy (basreliëfs) en de schilder Jules Dewitte, de artistieke wereld van Gent in beroering bracht. Voor mevrouw Geenens bouwden ze samen een vierde huis te Gent. Weet iemand iets meer over deze vrouw?

Meer dan waarschijnlijk was hij in die periode ook werkzaam geweest voor zijn oom een aannemer in Gent “Les chantiers Beert et Coppieters”. Zijn er gegevens bekend over deze firma.

In zijn eigen memories en brieven vermeldde Horta veel meer werkzaamheden te Gent. Voor directeur Carpentier van de Usines De Backer-De Rudder te Gent is hij tussen 1885 en 1898 werkzaam geweest. Het gaat om een eerder kleine opdracht. Vermoedelijk gaat het om een verbouwing van een woning met ontwerp voor meubilair en mogelijks gebeurde de uitvoering omstreeks 1894. In 1898 deed zijn zoon Valère Carpentier op Horta een beroep om een villa te bouwen aan de Doornikse steenweg te Ronse en ook een grafmonument voor het kinderloos echtpaar dat geplaatst werd op het kerkhof te Ronse. Valère Carpentier was gehuwd met Maria Huybrechts. In 1894 had Horta een grafmonument ontworpen voor de familie van zijn vrouw Huybrechts, die op het kerkhof van Gent geplaatst werd. De vraag is dan ook

weet iemand waar Carpentier te Gent heeft gewoond. Kent iemand verwanten van deze familie. Op welk kerkhof te Gent werd het monument geplaatst. Op de bijhorende foto bemerkt u een stoel van Horta afkomstig uit Gent. De zitting is blijkbaar vernieuwd en moet zoals de rugleuning gevlochten geweest zijn. Herkent iemand deze stoel en weet hij uit welke woning deze afkomstig was?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De volgende bedenkingen komen van de heer **Marc Bailleul**:

“Tijdens W.O. II was ik tussen 5 en 10 jaar oud. Bij de bombardementen in 1944 op Gent-Zeehaven kwam mijn grootmoeder om in een schuilkelder op de Hoge Weg.

In onze stad blijven er praktisch geen tekenen over van deze beroerde periode, tenzij schuilkelders, nog aan de Byloke en in de Offerlaan en andere mij niet bekend.

Bij de herinrichting van de Bijlokesite zou het interessant kunnen zijn deze verwaarloosde “abri” te restaureren met een parkje er omheen en dit als anachronisme met het “verre” verleden. Bvb. met een klein museum met relieken (foto’s, verordeningen, vroeger gebruik, enz.) Een suggestie.

Onze geliefde stad (althans het centrum) heeft gelukkig niet te veel geleden rond de bevrijdingsperiode. Het zou dan ook te betreuren zijn dat een van de zeldzame overblijfselen van die nare tijd, na meer dan 60 jaar, in de vergetelheid zou geraken en helaas onder de slopershamer zou vallen. Nu het hoog tijd wordt vermoed ik dat er nog documentatie en eventuele fondsen zullen verkregen worden door alle belangstellenden voor een dergelijk project”.

HIJ HAED 'T LAPKE

Volgend stukje dateert van 1925 en komt uit "Onder de Draeke".

In dien tijd was Graaf Karel de Kerchove - grootvader van den tegenwoordige gouverneur - burgemeester onzer goede stad Gent. Hij bekleedde dit ambt tot elks voldoening tot in 1882, jaar van zijn overlijden.

Naar loffelijk gebruik gaf hij alle jaren een groot bal in de zalen van de Fransche comédie, wat veel verteer verwekte en den Gentschen handel deed leven. Van tijd tot tijd gaf hij ook een groot diner ('n smeir, zoals men in Gent zegt), waarop allerlei hooge mannen geïnviteerd werden: politieke kopstukken, militaire euverheden, de heeren van 't paleis van Justitie, van de Universiteit, enz. Ook eenige "gazetkrabbers" werden beurtelings uitgenoodigd. Men moet met die mannen wel staan, men kan ze immers noodig hebben.

En zoo ontving op zekeren keer onze vriend Napoleon Destanberg eene invitatie. Hij was daar oprecht gelukkig over. Niet voor hem persoonlijk, want hij was de nederigheid zelve, dat is gekend. Maar het was eene eer voor zijn gazette, voor zijn "Stad Gent", het dagblad waarin hij jarenlang in dicht en in ondicht, met zooveel talent de volksrechten verdedigde.

Toen hij echter vernam dat men op het diner van de burgemeester in groote tenue moest zijn: "En habit et en cravate blanche", zat hij een beetje in neste. Want een habiet bezat hij niet of had er nooit een bezeten. Hij liep jaar in jaar uit, in de zomer als in de winter, op hoogdag en op wekdag, altijd in hetzelfde kostuum complet, met 'nen langen breeden overjas er rond, den slappen hoed in den nek en den eiken wandelstok onder den arm; men kon hem zoo uitschilderen. En zoo werd hij geboetseerd, ten voeten uit, door een zijner vrienden, den verdienstelijken beeldhouwer Isidoor Dubrucq, al te vroeg aan de kunst ontrukkt.

Dit beeld - een echt meesterstukje - werd op mirakuleuze wijze teruggevonden in een nederig boerenhuis te Waarschoot, en door den vinder - gelukkiglijk een kenner - geschonken aan ons stedelijk Museum van Oudheden. Het wordt daar zorgvuldig bewaard.

Destanberg bezat dus geen habiet.

Hij krabde achter zijn oor en klaagde er over bij zijn vrienden der redactie. Félix Boone, de hoofdredacteur der gazette, een goede ziele, stelde hem gerust. "Pol", zei hij, "ge moet er nie mee inzitte. 'k Zal u met plezier voor dien dag mijn "staele penne" leenen. Z'es bijkans nog spekspinter nieuwe, ge zult gekleed zijn gelijk 'nen fieskadijn. 'k Ben wel een beetje grûuter en strui-

schert of ge gij, maar 't en steekt op geen uinstuûnpelle, daar en zal niemand op lette."

Zoo gezeid, zoo gedaen.

Op den gestelden dag trok Destanberg naar het huis van den burgemeester, die op de Burgstraat woonde. Hij zwom letterlijk in het habiet van Felix Boone; de "flankaars" kwamen bijna tot aan zijn hielen.

Aldus toetakeld werd hij ontvangen door de vrouw van den burgemeester, een zeer liefallig mensch, die voor iedere geïnviteerde een minzaam woord over had.

- Wel gekomen, Menheer Destanberg, zei ze met een vriendelijk knikje. Maar toen zij vervolgens onzen vriend aandachtig bekeek van aan zijn hoofd tot aan zijn voeten, schoot ze in 'nen grooten lach.

- Wel, wel, Menheer Destanberg, sprak ze, uw pittaleirke is u een beetje op 't wijdste gemaakt:

Destanberg was op zijn tonge nie gevallen. Hij had 't lapke, en zijn antwoord was seffens gereed:

- Pardon, Mevrêwe, lachte hij, ge zult da nie meer zeggen aes ekik van tafel gae!

Lodewijk De Vriese

**Het Documentatiecentrum
voor Streekgeschiedenis
Dr. M. Gysseling vzw
te Sint-Amandsberg**

Dankzij een doorgedreven gezamenlijke financiële inspanning van de Heemkundige Kring "De Oost-Oudburg" en de "Heemkundige en Historische Kring Gent" kunnen de bezoekers terug hun gevonden informatie kopiëren om thuis te verwerken.

Elke zondag open van

10u00 tot 12u00

behalve op:

feestdagen, open monumentendag en juli-augustus

DIT BESTAAT NIET MEER

Verdwenen huizen in de St.-Lievensstraat (nu Lievenspoortstraat)
Copyright A.C.L. Foto Nr. 28 112